

ԱՌԱԾՔ,

ԸՍԸՅՈՒԸԾՔ ԵՒ ԶՐՈՅՅՔ

ՀԱՅՈՑ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵԻԱՆԻ

ԺՈՂՈՎԵԱՑ

Գ Է Ո Ր Գ Տ Ի Գ Ր Ա Ն Ե Ա Ն

ՌՈՍՏՈՎ (ԴՕՆԻ ՎԵՐԱՅ)

ՏՊԱՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՏԵՐ-ԱՐՐԱՀԱՄԵԱՆ

1892

ԳՐԱՌԱՍ

ԳՐԱՌԱՍ ԻՐ ԳՐԱՌԱՍՆԵՐԻՆ

ԿՐԹԱԿՆԵՐԻՆՆԵՐԻՆ ԵՐԵՎԱՆԻ

ԳՐԱՌԱՍ

ԳՐԱՌԱՍ ԻՐ ԳՐԱՌԱՍՆԵՐԻՆ

Կրթ
434

ԳՐԱՌԱՍ ԻՐ ԳՐԱՌԱՍՆԵՐԻՆ

1891

ՅԱՌԱԶԱԲԱՆ

Առաջիկայդ գործ ժողովածոյ իմն և եթէ հանճարեղ բանից մնացորդաց նախնեացն մերոց: Օտարասէրն սովորութիւն զոյգ ընդ զօրաւորն ժամանակի առ փոքր փոքր ի մնացօնս արկանեն զառաժս հայեցիս և ի բանս մերազնէից՝ օտարոտի առաժք մտանեն գամ քան զգամ մերոցն փոխանակ: Արդ՝ զոր ինչ միանկամ լուայ ի բանից բերանոյ բնակչաց քաղաքիս՝ նա մանաւանդ կանանոյն՝ ամփոփեալ զայնոսիկ աստ առ անկորուստ պահէ՛լ տամ աւասիկ ի լոյս, ուրիք ուրիք ի կարի կարևորսն առնելով բացատրութիւնս ինչ մթութիւն բանից և այն՝ ըստ աւանգելոյ գիտնոցն:

Գլխեմ զի բազում առաժք ընտիրք, զլոյցք հանճարաւորք և հայեցի բառք յածին նաև ի բերանս հայ շինականաց գիւղօրէիցն՝ Նոր-Նախիջևանի, այլ զայն ամենայն ժողովել չներեցին հանգամանք կենաց իմոց, յսւսամ թէ այլ որ ձեռնհաս բանասէր ժողովեացէ և զնոսին տալ ի լոյս:

ՄԱԳԱՋԱՌԱՄԵ

Բովանձանք ձեռնարկի մեկ լրճախորտի ճշգրտ քննարկումով
-ուրիշու միջնադար (Օրդուն միջնադար ընդհանուր ըմբռնող
-ն ի դժգոհ դժգոհ ուս փխտանուտ միջնադար ընդ ընդ միջն
ըմբռնող մեկ սմադ ի մ սիջմյա՝ սճառար միջնադար սճոքառ
ախարհի միջնադարի միջնադարի միջնադարի միջնադարի

Дозволено цензурою. 19 августа 1891 года. С.-Петербург.

Ինքնուրույն լրճախորտի միջնադարի միջնադարի միջնադարի
-ուրիշու միջնադար (Օրդուն միջնադար ընդհանուր ըմբռնող
-ն ի դժգոհ դժգոհ ուս փխտանուտ միջնադար ընդ ընդ միջն
ըմբռնող մեկ սմադ ի մ սիջմյա՝ սճառար միջնադար սճոքառ
ախարհի միջնադարի միջնադարի միջնադարի միջնադարի

Ինքնուրույն լրճախորտի միջնադարի միջնադարի միջնադարի
-ուրիշու միջնադար (Օրդուն միջնադար ընդհանուր ըմբռնող
-ն ի դժգոհ դժգոհ ուս փխտանուտ միջնադար ընդ ընդ միջն
ըմբռնող մեկ սմադ ի մ սիջմյա՝ սճառար միջնադար սճոքառ
ախարհի միջնադարի միջնադարի միջնադարի միջնադարի

ԱՌԱԾՔ, ԱՍԱՅՈՒԱԾՔ, ԶՐՈՅՑՔ.

Ինչ կը ցանխս,
Ըն կը հընձխս:

Ունըը շինեցիր,
Ըչըը հանեցիր:

— Մէկ բան շինեցիր, միւսը աւրեցիր:

Ուտողը չգիտէ,
Բըրդողը գիտէ:

Սէմը եփողը գիտէ,
Սէմը բերողը գիտէ:

Գնաց հուրը,

Մընաց մուրը:

Աերթայ հուրը,
Աը մնայ մուրը:

— Ունեցած շրարին գնաց, բան չի մնաց:

Մարը հաց,

Տըղան լաց:

Աչք կայ,
Լուս չըկայ:

— Հարբած մարդոյ համար կասեն, որ կնայէ, բայց
խելքը բան չի կտրիր:

Անել կայ,
Հողալ չկայ:

Ուր հաց,
Անդ կաց:

Արի մեղքով,
Մի գալ պարտքով:

— Մեղաց թողութիւնը Աստուած կուտայ, բայց պարտ-
քինը՝ պարտատէրը:

Չուրը փոքրին,
Խօսքը մեծին:

Խօսքը մեծին,
Չուրը պրզտկին:

— Խօսելու միջոցին առաջնութիւնը մեծինն է, իսկ ջուր
խմելու՝ փոքրինն է:

Պարտքը տալէն,
Մեղքը լալէն:

Սեր ներս,
Ղերմակը դուրս:

— Ներսէն կը տանջուի, դուրսէն ցոյց չի տալ:

Հարէն ելայ,
Սուրբ մըտայ:

— Մէկ վատ բանէ աղատուիցայ, միւսին մէջ ընկայ:

Հաւը կածէ,
Ուրուրը կտանէ:

Ուտէ որդին,
Վճարէ հողին:

Խառն
Ուտէ որդին,
Կմաշէ հողին:

— Անպիտան որդին փչացնելով հօր կայքը, նորա հողին կը մաշէ:

Ուր ոչխարք,
Ընդ հովիւք:

Ըսօր կանք,
Վաղը շրկանք:

Ըղ օրհնած,
Իւերանը գրած:

— Հեզ խոնարհ մարդ:

Պատիւ կուտաս,
Պատիւ կըստանաս:

Շունը կը հաջէ,
Բամբին կը փրչէ:

Այլը ճրպոռտին,
Նըպոռտը կուրին:

— Այր և կին երկուքն ևս գովելու արժանաւորութիւն չունին:

Խուփը գլորեցաւ,
կճուճը գըտաւ:

— Մէկ մէկու յարմար՝ երկու ընկերներու կասեն:

Սըրտիդ սիրածը,
Եկեղեցւոյ պօսակածը:

Ըջողէ Տէրը,
Պսակէ տէրակէրը:

Օրն ելլէ,
Չարը չէլլէ:

Ըշխարհս զորդ,
Մարդըս սուտ:

Լըրիկմարդը դուրս,
Մապտակը ներս:

Որչափ մարդիկ,
Ըյնչափ կարծիք:

Այլը մուտքին,
Ընքանը կիւրամուտքին:

Խեղ ասին,
Մերանը կիրամուտքին:

— Մոյլ մարդը արեւ մար մանեղու ժամանակ կսկսի
գործել, անբանը կիրամուտքին գործ կը կատարէ:

Չրգէ ետերդ,
Կուգայ առջևըդ:

— Պահէ, պահպանէ, երբ ե իցէ պէտք կուգայ:

Թուխ օրիկ,
Փընթի կընկայ առաւօտիկ:

Մօրուքը եպիսկոպոսի,
Սիրտը Յուլիանոսի:

Կուտը կուտէ,
Շառը կեղէ:

— Սաստիկ բարկութեան նշան:

Ճանճերուն կրպահպանիս,
Մեղուներուն կը ջարդիս:

Տունը մերը,
Խօսքը մերը:

— Գաղանիքը մշջերա մնայ:

Գնացին գառները,
Սնացին գայլերը:

Եւշը մեծցիլ է,
Չուրը պզտիկցիլ է:

Իերան կայ,

Իեզու չըկայ:

— Իեզուագար չեզոզ, խօսակցութեան մէջ կոխ չհանող
մարդու կասնն:

Խօսքը մէկ,

Ըստուած մէկ:

Դուրսը քահանայ,

Ներսը սատանայ:

Թուրքն անիծած,

Խօսքն օրինաց:

Ընունը կայ,

Ինքը չըկայ:

— Սուտ խոստմունք՝ որ չկատարուիր:

Գողգոթ նըստիմ՝

Սօրութի փետիմ՝

— Կտխատի, որ սիրուի. բայց երբ կը սիրես, կսկսի
քեզ վնասել:

Թուր ու հաց,

Աիրտը բաց:

Խաս բերիս ¹⁾,

Խաս կուտիս:

Եւ ...

Խաս հագնիս,

Խաս վայելցնուս:

1) Խաս կը նշանակէ ըստիր.

Մի մը ջուր,

Մի մը լոյս:

— Աստուծան խառն ջրով աչքերը լուանալը օգտաբեր է:

Տրդան մահանայ,

Սարը կըշտանայ:

Սիրաս 1)

կը մուրաս:

Լս առն

Սիրաս կուտիս,

Սիր մուրաս:

Սարը ջուրը դնացինք,

Սարաւ եկանք:

— Անպաշար, բանին կատարումն չտուող մարդիկ:

Վիչ բառնալ,

Շուտ դառնալ:

Հարամը կըմբանէ,

Հէլալը 2) կեղէ:

— Հարամ բանը տունդ որ մանի, արդար մտնալով քեզի տունէն կտանի:

Հալիէն 3), քապիկ 4),

Որբին շապիկ:

1) ժառանգութիւն. 2) Արդար. 3) ժողովուրդ. 4) Դրամ ֆէլեթ (1)

Հեռու աչքէն,

Հեռու սրբաէն:

— Եթէ ոք հեռանայ՝ կը մոռացուի:

Համբերէ,

Ար համը բերէ:

Բանը բանելով,

Ղամբան 1) քալելով:

— Կը վերջանայ:

Ապուրը սպրանք,

Հացը պարծանք:

Կը կայնի, կը դողայ,

Ախիսի՝ կը սողայ:

— Երկչոտ, ստորագրաբշ մարդ:

Տասը չափէ,

Սէմը կըտրէ:

Սերն՝ սովորը կուտէ,

Թանը, — մոլորը:

— Գայեակը նախ ծիծ կուտայ իւր սեպհական զաւակին, բնակար թէ՛ ձտար կրեխոյնի, դի առաջին կաթն՝ յեպինէն լաւ է:

Ալիւրս մաղիլ իմ,

Մաղս պատէն կախիլ իմ:

— Նպատակիս հասել եմ:

1) Ճանապարհ. (Գրեթէ 15-20 րոպէս անընդմեջ)

Աշխարհքս արօտ,
Ես մէջը կարօտ:

— Նախանձատ, դուքս չեւոզ, ուրախութիւն չը տեսնող, անդադար տունը մնացող մարդու համար ատուած է:

Ինչ մօտիկցիր՝ այրէ,
Ինչ հեռացիր՝ պաղէ:

— Մարդու հետ թէ աւելի մօտկանաս՝ կայրիս, դրօշմանակ զրացւոյն հետ շուտ շուտ երթեկուտութիւն կանես, վերջը խռովութիւն կծագի, իսկ եթէ հեռանաս՝ քեզ կմոռանան:

Կաթէն բերանը էրիլ է,
Մածունը փչիլ է կերիլ է:

— Մէկ բանէ շնասուած մարդը՝ անվնաս բաներէն ես կվախնայ:

Որին դընես դուռն,
Նա կելլէ թողն:

— Պատիւ, արժանաւորութիւն չունեցող անարդ մարդ, եթէ տունդ հրաւիրես՝ նա առաջաւոր տեղը կը նստի:

Ինչ իւրն կտրուի,
Ինչ այլն կցուի:

— Քո ազգականներուդ հետ երթալ գալդ մի կտրիլ, օտարներուն հետ մի կցուիլ:

Որդին՝ հօրը կելլէ,
Եղջիկը՝ մօրը կելլէ:

Փչեւ կայ կը վառէ,
Փչեւ կայ կը մարէ:

— Խօսքին միտքը կը հասկացուի ոչ միայն բառերէն, այլ միևնոյն ժամանակ արտայայտելու եղանակէն. կամ թէ խօսք կայ որ կը շինէ գործը, խօսք կայ որ կաւրէ:

Մի՛ բարձրանար՝ կախուիս,
Մի՛ ցածնար՝ կոխուիս:

Տարտլին շատ կը խօսէ,
Քաղցածը շատ կուտէ:

Կուրէ, կաղէ վախեցիր,
Նշանաւորէ զգուշացիր:

Աինչև ասն եկաւ,
Սատաղը հանգչեցաւ:

— ժամանակին չհասնող:

Լսա նորա գիտէի Պօղոս,
Նա եղաւ՝ Սօղոս:

— Լա ճանաչել է, բայց վերջը վատ է եղել:

Մարդ մարդու քահանայ,
Մարդ մարդու սատանայ:

Որին արապան ¹⁾ կը նըստիս,
Նորա հաւան կը չալիս:

— Նորա խաղը կը կանչես:

Մի՛ անիր անօրէն,
Կը գըտնես Լըրկնաւորէն:

Ուր է այն աջը,
Որ բըռնէ այս խաչը:

1) Բրապան կը նշանակէ սայլ:

Դատաստան կայ դալու,
Պատասխան կայ տալու:

Մարդս ջուրն ընկնի,
(ձին կը փաթաթուի):

Ինչ հեռաւորին էկածը,
Ինչ տըղին էղածը:

Չամուռը ¹⁾ մըտաւ,
Չաճըստը կուած էլաւ:

—Անչահ մարդու հետ ընկերանալ և անվնաս ազատուիլը:

Մէր չըրախը կը վառինք,
Հալիին ²⁾ կալաճին ³⁾ կանինք:

Հետ հողւոյ մըտիլ է,
Հետ հողւոյ պիտ'ելլէ:

—Սովորութիւնն ու բնութիւնը տղակութենէ կը սկսուի,
մահուամբ կվերջանայ:

Հայր օտարին մազհապ ⁴⁾ է,
Իրեն իրասապ ⁵⁾ է:

Խեղք կայ մէյտան ⁶⁾,

Խեղք կայ զընտան ⁷⁾.

Խեղք կայ ծովին օրթան ⁸⁾:

Բարեկամը գըլուխը կը նայէ,
Թըրչնամիդ ոտքը կը նայէ:

1) Ցեխ. 2) ժողովուրդ. 3) Խոսակցութիւն. 4) Հաւատ սրիմ. 5) Մտազու-
ճան. 6) Հրապարակ. 7) Բանտ, մութ. 8) Մէջ:

կերան պատերը,
Հագան խոսերը,
Պարպուեցան ժամի դասերը:
Եւ սոնն
Եկան տօները,
Հագան խոսերը,
Պարպուեցան եկեղեցւոյ դասերը
Ունիս նր՝ տէր իս,
Չունիս նր՝ դէւ իս:

Տարին մէջը զատիկ,
Ըն ալ նաւակատիք:

— Չբաւորները նեղութեան ժամանակ կասեն,

Ըսիս՝ դէշ կըլլաս,
Չասիս՝ էշ կըլլաս:

Այոն ¹⁾ մենք խաղցուցինք,
Թաւաղախը դուք քալցուցիք:

— Մենք չարչարուեցանք, աշխատեցանք, օգուտը դուք ստացաք:

Մէկը հարս կըլլայ,
Մէկալը փեսայ.
Եւ մէջը կը խնայ:

Իբեզի նեղ արա,
Իտեղճին տեղ արա:

1) Այոն կը նշանակէ քաջ:

Ըմէն մարդ քուն,
Կէնճ հարսը զարթուն:

Տանձ էր նր, հասաւ,
Ինծոր էր նր, կարմրեցաւ:

— Հասակաւ հարսնացու աղջկանց վերայ ստած է, որոնք արդէն մեծացել են:

Գուրսէն հալխին ¹⁾ կէրին,
Ներսէն իրենց կէրին:

— Գուրսէն ունեոր կձևանան, ներսէն կմաշտին՝ ուտելու հաց չունենալով:

Երկուսը՝ մէկի տեղ,
Սէկը՝ հիշի տեղ:

— Երախայք առաւել յաճախ կը մեռնեն, քան թէ հասակաւ որք. ուստի երկու զաւակը՝ մէկ տէտք է համարել, իսկ մէկը՝ ոչ մի:

Տուն մի գնիր,
Գրացին գրնէ:

— Առաւել ցանկայ լաւ դրացի ունենալ, քան թէ լաւ տուն:

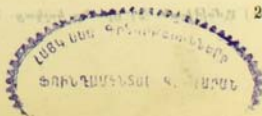
Էրեսդ որ կարմրեցաւ,
Սէջըդ Ըստուած խօսեցաւ:

Ըմառը ցանել չուզենաս,
Չմեռը անհաց կը մնաս:

Նրմանը կը սիրէ նմանին,
Սատանան ալ՝ իրեն ինամին:

1) Հալխ կը նշանակէ ժողովուրդ:

Նկար
434

Գինին կրնտրին համով,
Եղջեկը նամով 1):

Կօշկակար իս՝ չի՝ մոռնաս,
Խօնճերէդ 2) վեր չի վերնաս:

— Իւրաքանչիւր մարդ իւր չափը թող գիտնայ: —

Ընկնելու տեղս գիտնայի,
Տակըս թոպան 3) կը փռէի:

Ես աղայ, դու աղայ,
Եյս ջաղացքը ո՞վ կաղայ:

Հարսնիք ըլայ՝ իմս ըլայ,
Հարկ ըլայ՝ պապայիս ըլայ:

Ինչ դրացիիս՝ մէկ կով,
Ինչ ինձի՝ երկու կով:

— Նախանձոտ մարդու խօսք:

Թէ քարը փարչին զարկիլ իս,
Թէ փարչը քարին:

— Այսպէս թէ այնպէս անես, հետեանքը մի ենոյն է:

Չկանգնի բարու տէրն,
Կանգնի որդու տէրն:

— Չես քէ բարին կերթայ, բայց որդին կկերակրէ:

Չի խաղար կարմիր կօշեկը,
Ար խաղայ կուշտափորիկը:

1) Ամօթխած. 2) Սրուճք կօշկաց. 3) Յարդ.

Հօրէ էօքսիզը 1) էօքսիզ չէ,

Մօրէ էօքսիզը՝ էօքսիզ է:

Այար թըքնում՝ մօրուքս 2) է,

Աէր թըքնում՝ երեսս է:

— Բարեկամի կամ ազգականի վերայ վատ բան ասել մարդ չի կամենալ:

Մարը նայէ՝ աղջիկն առ,

Օարը նայէ՝ քրթանն առ:

Մարդ մարդու կը կամենայ բարի,

Հաւր հաւին՝ դարի:

Յադամայ մինչև ցայսօր,

Երէկ լաւ էր քան զայս օր:

— Անցած օրերն ու գործերը լաւ կերևան քան արդիները:

Մէկ չես տալ խաչին,

Տասը կուտաս աջին:

Երկու չամիչ, մէկ կաղին,

Բաներս մընաց վաղին:

— Դատարկ բաներու ետեւ եղանք, գործերը մտացանք:

Թըթու մածուն, չոր հաց,

Ես դըգալը, վըրան լաց:

Անիմարդու մազը երկան է,

Խեղքը կարճ:

1) ՈՐՐ. 2) ՄՕՐՈՒՔ.

**Տանձի տամ՝ կոթը կելլէ,
Խնձորի տամ՝ չոփը ¹⁾ կելլէ:**

—Քիչ փող ունեցող մարդիկ կասեն, հասցի՞ն հուազութիւնը
յանդիմանելով:

**Մար կայ՝ մէրուկ է,
Մար կայ՝ փտած ձմերուկ է:**

—Անոգուտ կնիմարդոց կասեն. վասն զի՝ ամենայն մայր զա-
ւակ կառավարել չէ կարող:

**Մէկ տարի մըսէ կըծիկ,
Մէկ տարի բուրդէ կըծիկ:**

—Տղայն առաջին տարին՝ յետ ծննդեան, ծիծ ուտելով կը
սնանի. երկրորդ տարին փափուկ շարժմունքով առողջ, կայ-
տառ կը լինի:

**Հէմ կանգնել՝ լողալ գիտէ,
Հէմ պառկել՝ սողալ գիտէ:**

—Ամէն բան պաշարող մարդ:

**Մարդու ալաճան ²⁾ ներսը կըլայ,
Տուարինը՝ գուրսը:**

—Մարդու միտքն ու սրտի յատկութիւնը ներսն է. իսկ անա-
սունինը՝ գուրսը:

**Մարդ մարդու երեսը կը նայէ,
Ըստուած մարդու սիրտը կը նայէ:**

**Ինչ կանխ՝ արա՛,
Միտք արա՛, անպէտ արա՛:**

1) Աղբիւսք. 2) Խայտախարհ.

Մութը լուսի գիմաց է,
Լուսը՝ մութի գիմաց:

— Ուրախութեանը տրամութիւն, տրամութեանը՝ ուրախութիւն կհետնի:

Լեզուն առանց օսկոռ 1) է,
Մարդու մէջքը կը կոտորէ:

Ստակ վաստրկողին խելքը մէկ,
Թոփ անողինը՝ տասնումէկ:

Հարուստն մեռնի՝ աշխար թընդայ,
Ըղբատն մեռնի՝ մարդ չիմանայ:

Գանակ կայ՝ մարդ կը մորթէ,
Գանակ կայ՝ հաց կը քերթէ:

— Մէկ գործիք կարող է թէ լաւ թէ վատ բանի պէտք դաւ, նայելով թէ որի ձեռքն է:

Բերան կայ՝ հաց չը կայ,
Հաց կայ՝ բերան չը կայ:

Ըղբատն ունի հաց ու պանիր,
Գիշերը քունը չի տանիր:

Խրամէթ 2) ըլա նը՝ շինդէն կուգայ,
Չըլա նը՝ ձեռքէդ կերթայ:

Գալը 3) երբոր ծերանայ,
Շուներուն խընտալիք կըլայ:

— Կտրուկ մարդը երբ ծերանայ, կըսկսին ծաղր անել:

1) Ոսկր 2) Բազդ 3) Գայլ

Մէկ փոր հացի էղանք,
Մէկ փուռ 1) հացէն բաժնուեցանք:

Երկու անկաճ 2), մէկ բերան,
Իմացիր ասածիդ սրբան 3):

Հազիր աթլաս ու խաս,
Կենէ 4) կասին՝ իսև հարս:

Վոյրն ասաց աղբար ունիմ,
Եղբարն ասաց՝ քոյր չունիմ:

Փիլաւ կայ, իշտաս 5) չկայ:
Իշտաս կայ՝ փիլաւ չկայ:

Ինչ տէրտը՝ 6) տէրտի նմանի,
Ինչ մարդը՝ մարդու նմանի:

Կնքահար ըլալը թանգ է,
Ընուն զնելը բան չէ:

— Գործը կատարելն է թանգ.

Մարդ կայ՝ հազարի արժէ,
Հազար կայ՝ մէկի չարժէ:

Խոստէն

Մարդ կայ՝ մարդու արժէ,
Մարդ կայ՝ շան չարժէ:

Կարուկ չունի բնկած չիս,
Ինքդ քեզի գալ՝ գիտիս:

1) Թոնիր. 2) Ահունջը. 3) Կարգ. 4) Դարձեալ. 5) Ախորժակ. 6) Ախտ, հոգ.

Գլուխը կէլլէ, ոտքը չելլիլ:
Ոտքը կէլլէ, գլուխը չելլիլ:

—Մէկ տուն շատ անգամ եկող մարդու կասեն:

Վառսուն տարի մահ էղիլ է,
Լճեղն ¹⁾ էկողը մեռիլ է:

—Կենճի, ծերի վերայ է՝ մի վախենար ի մահուանէ:

Սարդ մարդու ճանչնալով կիմանայ.
Ընասուն անասնի հոտ անելով կիմանայ:

Տղան երթայ՝ հարը հետը,
Գործը երթայ՝ տէրը հետը:

Գանակի եարան ²⁾ աղէկ կըլայ,
Լեզուի եարան աղէկ չըլայ:

Եթէ մարդու կճելով ³⁾ խօսք ասես, սիրտը կցաւցընես, նորա միտքէն բնաւ չելլիլ:

Ըմէն մարդ իրեն տունը,
Հաւն ալ իրեն բունը:

Վիչը քիչին բաւականացիլ է,
Շատը շատին բաւականացած չէ:

Հաւը խաղին ⁴⁾ նայիլ է,
Փորը պատուիլ է:

Սար կայ, զաւակ չըկայ,
Չաւակ կայ, մար չըկայ:

1) Օրհաս. 2) վերք. 3) Գճեւ. 4) Սօդ.

Մեր տունը կորեկ ¹⁾ կուտին,
Ուրիշի տունը հակիթ կածին:

—Վաստակն ուրիշի տուն կտանին:

Ո՛չ առողջ իմ քալելու,
Ո՛չ հիւանդ իմ պառկելու:

—Սիրտ չունի՝ ամենայն բանով նեղ է:

Լըրկան հացը մէյտան ²⁾ է,
Որդուն հացը զընտան ³⁾ է:

—Այր մարդն իրեն վաստակած հացը կյանձնէ իւր կնոջ,
որ ազատ կգործածէ. նոյն կնոջ որդւոյն վաստակը՝ հարսը կծածկէ:

Եսա քիչ, բայց ճիշտ,
Սուտը վնաս է միշտ:

Տեղը խօսիս— ճարտար իս,
Տեղը լըռիս— հանճար իս:

Եղօթք արա՛, աշխատէ,
Ետ քեզ չարէն կազատէ:

Եմէն առտու շուտ զարթօղը,
Ծախու չի տալ ոսկի օղը:

Չին ճանչըցիր քալուածքէն,
Իսկ աղջիկը— նայուածքէն:

Եղջիկ առ ծերի աչքով,
Չի առ կէնճի ⁴⁾ աչքով:

1) Կորեակ. 2) Հրապարակ. 3) Բանտ. 4) Երկտասարդ.

Սաճուն է թան չէ,
Ըմէն մարդու բան չէ:

—Չհասկացած բանի մէջ կարծիք մի յայտնիր, մի մտնիր:

Հաւը կուտէ հատիկ հատիկ,
Օտով ձըմեռէն կելլէ զատիկ:

—Քիչով շատացող ու բաւականացողը նպատակին կհասնի:

Խեղ կը նայէ մարդուս էրեսը,
Խելօքը—նորա ներսը:

Անիմարդ կայ տուն կը շինէ,
Անիմարդ կայ տուն կը քանդէ:

Խօսքդ քանի բերանդ է՝ քուկդ է,
Իերնէդ ելաւ՝ քուկըդ չէ:

Շատ մի՛ սիրիլ՝ ատել կայ,
Շատ մի՛ ատիլ՝ սիրել կայ:

Կամաց քայլիս—քաղցած է կասին,
Շուտ քայլիս—կատղած է կասին:

Լըրկանը նայիս—համալ ¹⁾ է,
Արնկանը նայիս—ճամալ ²⁾ է:

Ըն մարդը չգանը, թո՛ղ չը գայ,
Ըլուրն ու եղը թո՛ղ տուն գայ:

1) Բեռնակիր. 2) Դիմակաւոր.

Մութ ու լուս, մութ ու լուս,
Մէ՛մ ալ տեսնիս դուռէն դուս:

— Մարդ օր զիշեր կանցնէ, վերջը կմեռնի:

Եղոտ պուտուկի քով նստիս — կ'եղատուիս,
Մուրոտ պուտուկի քով նստիս — կը մրոտուիս:

— Լաւ մարդու հետ նստիս, լաւ բաներ կը լսիս. վատ մարդու հետ նստիս, վատ բաներ կը լսիս:

Լշրկան պոյով ¹⁾ մարդը եմիշին ²⁾ խասը ³⁾ կուտէ,
Կարճ պոյով մարդը հալաւին խասը կը հագնէ:

Մինչև որ աղջիկը տունէ դուրս կելլէ,
Գուռի էտեի աւելը դող կելլէ:

— Հարսնացու աղջկան շատ օժիտ կհարկաւորի, աւելն ես կվախենայ որ մի դուցէ իրեն ալ տանին:

Իարեկամիդ հետ քէֆ արա՛, առուտուր մի՛ անիլ,
Թշնամիիդ հետ առուտուր արա՛, քէֆ մի՛ անիլ:

Իրեն խաղը ⁴⁾ հաւի չափ տեսած չէ,
Գրացիին հաւը խաղէն մեծ տեսիլ է:

— Իրեն ունեցածը սչինչ համարող և արիշինը մեծ բան համարող, նախանձաւ մարդ:

Ընքան դառն մի՛ լինիլ, որ թըքնեն քեզի.
Ընքան անուշ մի՛ լինիլ, որ լըզեն քեզի:

Մէ՛մը նոր տունին, մէ՛մալ նոր հարսին,
Ը՛մէն օր մէ՛մէկ բան կը պակսին:

1) Հասակ. 2) Մերդ. 3) Ընտիր. 4) Սաղ.

Փուքին տակը մնացածը՝ մեռած չէ,
չողին տակը մնացածը մեռիլ է:

Թէ որ խիղճըդ մաքուր է,
Վունըդ անուշ, ամուր է:

Ի՞նչ կուզիս արա՛, մի՛ անիլ,
Թէք 1) անունդ գերեզման մի՛ տանիլ:

— Անունդ թող չի մոռացուի ազգիդ մէջ, լաւութիւն արա՛

Սէր բերողն ալ լեզուն է,
Սէր տանողն ալ լեզուն է:

Վոյս է նը—փի՛ֆ փի՛ֆ,
չեռու է նը—[թի՛ւֆ [թի՛ւֆ:

Գիր կարդումէն խեն իմաստուն չըլալ,
Սիւկիթին 2) որքան ալ ջըրիս՝ մէյլալու 3) չըլալ:

Սըրմալը 4) էկէռէն 5) ձին չըլալ վազուկ,
Փառչայ 6) փեթէնէն 7) աղջիկ չըլալ նազուկ:

Կովին կովկիթ կը վայլի, չէքի էկէռ,
Սէր աղջիկներուն ալ փեսայ, չէքի քավալէռ 8):

Փեսի շուք,
Փուշի շուք:

— Փեսայի օգնութիւնն այնքան է, ինչքան որ է փուշի ծառի
նուաղ շուքն ամառը:

1) Գիւն թէ 2) Ուսի. 3) Պաղարեր 4) Ոսկեթել. 5) Քամր. 6) Ոսկեթել
անկուած. 7) Կանացի գրեհա. 8) Աղջկանց հաճոյացող և հետեւն եղող երկուսարդ.

Շիտակ, շիտակ,

Շիփ—շիտակ:

Ուշ ըլայ,

Նուշ ըլայ:

Ո՛վ չուստ¹⁾,

Նա կուշտ:

Բեր բերից,

Բերան չբերից:

—Աշխատեց, աշխատեց՝ չի խնդաց, անժառանգ մնաւ և ունեցածն՝ օտարները կերան:

Դատեցաւ, դատեցաւ,

Դատարկ²⁾ էլաւ:

Ղըճուն ածէ,

կուկուն տանէ:

—Մինը կը վատտակէ, միւսն կը փչացընէ:

Ինչ կը հանգչիմ,

Ինչ կը հառչիմ:

Չուզիմ, չուզիմ,

Ղէպըս դի՛ր:

—Նաղ անողին կասեն, որ սրտով կուզէ, խօսքով չուզէ:

Թանին թանին,

Թան թանան:

—Հեռի ազգականին կասեն:

1) Արագաշարժ. 2) Դատարկ, ունեցել.

Բան բանողին բան շատ,
Պարապ պառկողին շուք շատ:

Վուտայ հազարը,
Կըլայ պազարը:

— Հարուստներու աղջիկներն այդպէս կասեն, որք զրամով
կը պսակուին. «պսպաս կուտայ հազարը՝ կըլայ պազարը»:

Կէսը ներսի,
Կէսը դուրսի:

— Վաստակի կէսը տուն կը բերէ, կէսը դուրս կձախսէ. տան
ծախքը չգիտցող, չհոգացող տանտիկին:

Ամառուան փուշ,
Չըմեռուան նուշ:

— Ամառուան փուշը, ձմեռուան նուշէն լաւ կերենայ:

Մինչև յունիս,
Ունիս նը — ունին,
Չունիս նը — չունիս:

— Մինչև յունիս ամիսը, եթէ ցանքն աղէկ յառաջ եկած է,
առատ բերք կը յուսացուի, եթէ ոչ — բերք չունի:

Բանը բան կը բանայ,
Բաղդաւորին բաղդը կը բանի:

Վուար կուտին գըտաւ,
Ընկուտն անկուտին:

— Իմաստունն իմաստուն ընկեր կը գտնէ, անխելքն ալ՝ ան-
խելք ընկեր:

Քիչութիւնը՝ չքութիւն չէ:

Քիչն արհամարելի չէ, ըստ որում աճեցնել կարելի է:

Ընծարը կերաւ բանծարը:

— Ապրիլու հնարք չունեցողը՝ կուտէ բանծար:

Փունջը 1) մունջին պիւլպիւլ 2) կանէ:

Սիմ... սիմ... Սիմաւոն:

Մայիսը տարի կը կերակրէ:

Ստակը սարեր կը զրչէ:

Լէզուն օսկոռ չունի:

Չարը խապար 3) չի՛ անիլ:

ևս անէն

Փորձանքը խապար չի՛ անիլ:

Գող, սիրտը դող:

— Գողին սիրտը միշտ դող կըլայ:

Համբերութիւնը կեանք է:

Սիրուած տեղը սիրուիր:

Մարդուն՝ գործով կիմանան:

Մեղքընաս՝ մեղքընալու կըլաս:

Ընծարակաց ճարն Ըստուած:

Շունը տիրոջը կըճանչնայ:

— Տունիդ սրտացաւ մարդը քեզ կճանաչէ:

Կմանը նմանին կը սիրէ:

Թաթաւը ծովը կուգայ:

— Միժ վաստակը հարուստին կերթայ:

Հազարը կանէ պազարը:

Մարդս մարդով է:

1) Օգուց ոգիւից բնակիւի. 2) Ստակ. 3) Ազգարարութիւն.

Պատն անկաճ՝ 1) ունի :

— Ձգոյշ խօսէ, չհրապարակելու խօսքը ոչ ոքի զրուցելու չէ :

Սովորութիւնը բնութիւն կանէ :

Լա առէն

Սովորութիւնը բնութիւն կըլայ :

— Բազմաժամանակեայ սովորութիւնը մարդուս երկրորդ բնութիւն կդառնայ :

Փորձուածին մի՛ փորձիր .

կայծէ եանզըն 2) կըլայ :

— Փոքր բանէ մեծ բան կըլայ :

Խունկը տիրոջը կը գըտնէ :

— Հոգևորականք կասեն, երբ զերեզման կօրհնեն և չեն զըտնուլ հանգուցեալին գերեզմանը հանգստարանում :

Պէտքը՝ գետինը, անպէտքն՝ արևը :

— Լա մարդիկ կմեռնին, վատ մարդիկ կը մնան :

Կարմիր ոսկին՝ սև օրուան :

— Ստակը նեղ օրին աւելի պէտք կուզայ :

Ըչքովք տես, փեշովք 3) ճաճկէ :

— Չափահաս մարդուն վատ արարքը տես, որ յանդիմանես և զգուշացնես. բայց նոյն արարքը մի՛ հրատարակիր :

Հացին մօտիկ, բանէն հեռու :

— Առողջ մարդ՝ որ ողորմութիւն կը խնդրէ, և ոչ գործ :

1) Ահաճ. 2) Հրդեհ. 3) Քղացք.

Վաղցածին գերեզման չը կայ:

Կրակն ընկած տեղը կերէ:

—Փորձանքի հանդիպողն ինքը կտանջուի, կմաշուի փորձանքէն:

Չեղած հոգուն յոյս կայ:

Ըմէն բանը մէկ կէտ ունի:

և ուսէն

Ըմենայն բան մէկ վերջ ունի:

Մէկ ձեռքը ծափ չի տալ:

—Երկու ընկերի անելիքը՝ մէկ ընկերով չկատարուի:

Գողը լուսնեակի թշնամի է:

—Լոյս տեղը կանսնեն գողին:

Ինչքան մարդ, այնքան բնութիւն:

Բաց տուածէդ, փակ տուր:

—Ողորմութիւնը ծածուկ տուր:

Յուրտը չամուռէն 1) աղէկ է:

Հարստութեան հիմն աշխատանքն է:

Ետեի շունը վազուկ կըլայ:

—Արիւի փորձէն կամ օրինակէն խրատուողն աւելի կշահի:

Կտածիկցնուն, մուրթատ 2) իս կասին:

—Ինկզացնեն, սիրտը կը հանեն, վերջը գէշ կասին:

Խեղ իրեն խելքով կը խենայ:

Մազ կուզես, Մազանտարան գնա:

—Յամառ ու կռուասէր մարդուն կասեն:

1) Յեի. 2) Հաւատարաց.

կարմիր հաւիթը զատկին կը վայլի:

Հարամ վաստակը պոռանով ¹⁾ կերթայ:

Հարամ վաստակը պոռանը կը տանէ:

Կոտրած բանը չի շինուիր:

— Մէկ մարդու սիրտն որ ցաւընես՝ նա չի մոռնալ:

Երկու պինդը՝ պատ կը սլատոխին:

Երկու խնը մէկ պատ կը սրատոխին:

— Երկու լիբ, ուժեղ, կամակոր—մի վնաս կըտան:

Սեռնոցը գերեզմանէն չէլլի:

— Շատ մի ասիր անցած բանը:

Կարծիքը ցանիլ ին՝ բուսած չէ:

Շունը միսի հոտին գնացիլ է:

— Կաւ մարդը լալին, չարը չարին կհետևի:

Ղամբորդը ճամբան չի մնալ:

— Մարդ իւր միտքին դրած բանը կկատարէ: Ընելու բանը կլինի:

Ժշատին բարին երկուս կերթայ:

Հողիդ մարմնիդ ծառայ արիլ իս:

— Ինքդ քեզ գրկելով կապրիս:

Չոր մարդը շատ կը դիմանայ:

Հէմ կեր, հէմ ուտեցուր:

1) Պոռան կը նշանակէ մբրկկ.

Միտը օղունկէն 1) չի բաժնուիլ:

— Թէ որ մէկն իւր անզգալանի հետ խոսովի վերջը կհաշտուի,
բայց մայրը զաւակէն ու զաւանկը մօրէն չեն բաժնուիլ:

Գալի բերնէն ոչխար չաղատուիլ:

— Մեծ հօր մարդը վազբին կբռնն մնաս կտայ:

Փիճն ալ իրեն կնունբը կուզէ:

— Եթէ մի բան սովորութիւն զարձած է, պիտի կատարուի:

Գետինէն էլիլ է, գետինը կերթայ:

— Ամէն բան հողէն է և հող կդառնայ:

Ըժան բարին վախ չունի:

Իմանամ՝ արժան, չիմանամ՝ թանգ:

— Մի բան՝ քանի որ իմացուած, հանրածանօթ չէ՝ թանգ
կերենայ. իմացուիլն յետոյ՝ կաժըննայ:

Ընցեալ բանին մի ափսոսալ:

Գէշ կնիմարդէ դեւերը փախիլ ին:

Երկնքէն փնտռած ս, գետինէն գտայ:

— Անգտանելի համարուած բանն էր յանկարծ իր գտնուի:

Իերանդ բացած էն՝ աչքդ բաց:

— Մի խարուիր:

Ըղբատի երեսը պաղ կերենայ:

Հայելին մարդուս բարեկամն է:

— Հայելին եթէ վրադ մէկ պակաս բան վնի՝ կցուցնէ:

Ըղեկութիւն արա, ջուրը ձգէ:

Շահը վնասին հետ կբալէ:

1) Օղունկ կը նշանակէ եղունգն.

Խաչը զօրացնողը՝ Տէրն է:

Խեղին հացը՝ խելօքին փորը:

— Միամիտ, անճեռատես մարդու վաստակէն խելօքները կշահուին:

Վաստակն ու զարարը 1) մէկտեղ կը քալին:

Էմիշին 2) աղէկը ճճուն կուտէ:

— Կասեն, երբ լաւ բանը վատ մարդս ձեռքը կընկնի:

Ռտքը եօռղանիդ 3) կէօրէ 4) երկընցուր:

— Չափով ծախսէ:

Վատուին խաղը՝ մուկին մահ է:

Վաստակ կուզես, Պրուսայ դնա:

— Իմ անելուն այդքան է, աւելի կուզիս՝ հեռացիր ինձմէն:

Պօշ ալէլուիային — յամէն՝ չասուիլ:

— Դատարկ խօսքին հաւատալ չըլալ:

Շունը շան միս չուտիլ:

— Անպիտան մարդը՝ իւր պէս անպիտանին վնաս չի տալ:

Խամ՝ հաղնի՝ խաս վայլէցնու:

— Պաշարուկ, չնորճքով կինը՝ հին բանը այնպէս տեսօք կը կարէ, որ նորի տեղ կերթայ:

Երկու խամէթը 5) մէկ կըլայ:

— Նորագուսակ հարսը իւր մարդուն կասէ:

Տաք հացը փօխ է:

— Փոխարէն՝ դարձնողը կասէ՝ յարդողին, հրաւէր՝ անողին. կրախափ ստացողը՝ կրախափ անողին:

1) Վնաս. 2) Միբոյ. 3) Վերմակ. 4) Չափով. 5) Բազրի բերք:

Լեզուն մեռչ 1) սիրտը՝ լեզի:

— Կեղծաւոր մարդ, որ առ երեսն լաւ կկօսէ, բայց միտքը չար է:

Քաջուկ ձիին՝ եռքը 2) կաւելլընուն:

— Աշխատաւոր մարդու գործը կտակցնուն ևս առաւել, մէկը թէ որ ազնկութիւն անէ, դարձեալ նորամէն այլ կտակցիւն կուղենան:

Գնա՛ մեռիք, արի՛ սիրեմ՛:

— Մարդ քանի կենդանի է, վատ յատկութիւնները միայն կը յիշեն և կատեն. երբ մեռնի, լաւը կատեն ու կգովեն, կցաւին:

Տէրտ 3) տուողը՝ դարման ալ կուտայ:

— Քեզի ով վիշտ տուիլ է, նա ևս կարող է սխտիել, շատ դաւակ ունեցողներուն կատեն՝ Տէրն կհոգայ:

Ուրազը իր կողմը կը տաշէ:

Թուղթին մէկ էրեսը կկարդայ:

— Գործի մի կողմի նկատ կժանօթանայ:

Խրատ ունիս նը՝ քեզի պահէ:

Օտերանաս՝ ծերին խաթրը 4) կիմանաս:

Հաւին դիմացը կորեկ 5) կը ցանէ:

— Խաթրութեամբ բռնել կուզէ:

Հիւանդին անկաջը չորս կըլայ:

— Հիւանդը հետաքրքրուող կլինի իւր հիւանդութեան վերաբերմամբ:

Անցար՝ դարձար, բարե՛ւ քեզ:

— Անցած վամանակը ողջոյն չը տուիր, ինձ բանիակեզ չը դրիր, այժմ միտքդ ընկայ:

1) Մեղք. 2) Քեան. 3) Ցաւ. վիշտ. 4) Արժանիք, պատիւ. 5) Կորեկ:

Ամէնք սուտ, Ետտուած զորդ:
Եզին տակը պալայ 1) կը փրնտուէ:

— Աւելորդ կասկածմտութիւն, որով չեղած քանն ալ իմանալ
կամ գտնել կուզէ. կամ աւելորդ ազանութիւն, որով ապարդիւն
բանէն ալ արդիւնք կը սպասէ.

Ծուլը իյնողը, օձին կը փաթթուի:

— Նեղութեան մէջ զէշի ես կյօժարիս:

Ծերը, տրզան — մէկ են:

Չուկը գըլիէն կը հօտի:

— Կասն երբ չարութիւնը մեծերէն կը սկսուի:

Սեռած չէ, մեռնուիլ է:

— Մերացիլ է, շատ տկար մարդ է.

Մամաասը փետփտելով զատիկը թէզ 2) չի գալ:

— Մամաասը սոխ է՝ փրան եօթը փետուր տնկած, որ կկախնն
առաստաղէն Մեծի պահոց առաջին օրը, իւրաքանչիւր շարաթ մի
մի փետուր հանելով իմացնելու համար տղայոց, թէ որքան շարաթ
մնացած է մինչև Չատիկ: Մամաասով կը սպառնան տղայոց, որ
նորա պասերը չուտնն. իսկ փորրիկներուն, որ շարութիւն չաննն:

Շուտ քալողը՝ շուտ կը յոյնի:

Չարին շարեկն ալ կայ:

— Ամէն շարութիւն հաւասար չէ:

Ինչքան տաս՝ բարիկենդան կուգայ:

— Ոմանց եթէ բարև տաս, շատ անգամ տունդ կուգայ. երեսը
ամուր մարդ:

1) 2օդ. 2) Սրօդ.

— Գրութիւն (Տ. Գրութիւն) (1)

Սրբաթից սիրածը տեսօք է:

Սոխին անուշը չի լալ:

— Գէշ մարդու անուշ խօսքերուն մի հաւատաւ, մէկ կձուռ թիւն պիտի ունենայ:

Տանձը ծառէն հեռու չիյնիր:

— Չաւակը հօրն ու մօրը բնութիւնը կառնէ:

Ջուրի փարչը 1) Ջուրին ճանքան կը կոտորի:

— Չար մարդը իւր շարութեամբ կը կորսուի:

Քանին՝ քամին տարիլ է:

— Թանգ ապրանքը ամանցիլ է:

Սուտը կոտնաւորի, բայց չերթալ:

Մաթ ուսաղային պէս պօրտով կիյնի:

— Շատ երկայն տարիներ ապրել ուղեցողին կասեն:

Խաչը իմն է՝ զօրութիւնը գիտեմ:

— Ճանաչած, գիտցած բանս է, յատկութիւնը ինձ յայտնի է:

Չին կը դատի 2), շունը կուտէ:

— Կասեն երբ աշխատաւոր մարդու վաստակը գէշ մարդը կուտէ:

Գիշերուայ կերածը՝ կորած է:

ևս սոյն

Գիշերուայ կերածը՝ կերած չէ:

Մեռողը չունիս նր, մեռղաման ունեցիր:

— Եթէ ձեռնհաս չես լաւ բան գործելու, գոնէ աշխատէ լաւ բան ընդունելու:

1) Սփոր. 2) Աշխատիլ.

Վալին գլխիդ աւետարան չին կարգալ:

— Բան չը հասկացող մարդու վերաբերմամբ կասեն:

Ըմենայն հարստութիւն զեռնէն կելլէ:

Չամուռը 1) պառկէ, խալիպզ 2) տէս:

— Դու չեզ կը մեծացնես, բայց ցեխի՞ մէջ պառկէ ե կիմանաս թէ ինչ ես:

Չբիլիսը 3) ետզանին 4) տակը կը վայլի:

— Կառն ճշմարտութիւնը ծածկարար միայն չայտնելու է:

Ընպոչ հաւին պոչ զնազ:

— Արատ չունեցող մարդուն արատ դնողը:

Իանը կը հանէ սրտի գամը:

— Արտի թախիծը, զործով, աշխատանքով կիւրապուծի:

Ճպոռտ աչքին՝ մուխը պատճառ:

Իանուկ ձեռքը՝ չի մուրալ:

Մեծ ձուկը պրզտիկին կուլ կուտայ:

Ընցած օրուան՝ օր չի հասնիլ:

Ճրագն իւր տակը լոյս չի տալ:

— Հարուստ մարդը երբ իւր սղզականաց օգնութիւն չանիւ, այդպէս կասեն:

Ըմէն մարդ իւր փոսը կիլինքցնու:

Մեռնողին բարին հետք կմեռնի:

Չլուրը իւր ճանքան չի փոխիլ:

Չլուրը գնացած ճանքան չի մոռնալ:

— Հարբած կամ անպիտան մարդը՝ իւր սովորութենէն չի դադրիլ:

1) Ցեխ. 2) կաշապար. 3) Բերկ. 4) վերմակ.

Պարութը ¹⁾ կրակի քով չի կենալ:

Կրակն ու բամպակը մէկտեղ չին կենալ:

— Կրկու սեռերու վերաբերութեամբ ստուած է:

Դանակը իւր կոթը չի տաշել:

— Ազգականը իւր ազգականին գէշ բան չանիլ:

Կաթ կաթ ջուրը՝ քարը կը փորէ:

— Մի բանի չարունակ ձգտելով, նպատակիդ կհասնիս:

Հարը մարը զաւակաց հայլի են:

Ճիկար ²⁾ բերողը միս ալ կը բերէ:

— Աննչան բան բերողը՝ նշանաւոր ալ կբերէ:

Ուր տեղս կը ցաւի, անտեղ հողիս է:

Շունէն շուն կը ցընկնի, սամուրէն սա ուր:

Եավաշ ³⁾ ձիին [թէքման ⁴⁾ խաթի ⁵⁾ կըլայ:

— Սուս մարդու բարկութիւնը սաստիկ կլինի:

Մաշուցք զաւակը մարմինի որդ է:

Ըղէկ լոխման ⁶⁾ շան բերանն է:

— Լաւ մարդը անպիտանի ընկիլ է:

Ըմեն գործի վախճանը գովելի է:

Ըսորուանը կերայ, վաղուանը Ըստուած կուտայ:

Խումը մարդուս այարը ⁷⁾ յայտնի կանէ:

Օտուը ժամանակին պէտք է տընկես:

— Տղուն ժամանակին պէտք է սովբեցնուալ:

1) Պարոթ. 2) Լեարդ. 3) Հեղ. 4) Եքսթի. 5) Ուժգին, ուժով. 6) Պատու. 7) Որպիսութիւն.

ԸՏն աւելի է քան զմահը:

Ստակ՝ ամէն բան կանէ յստակ:

Լաւ է կաղանդը, քան զվարդավառ:

— Զի կաղանդէն յետոյ ամառ է, վարդավառէն յետոյ՝ ձմեռ:

Տուն շինող կացինը դուրսը կը մնայ:

— Լաւ գործի պատճառ եղող մարդը վերջը կ'մտնուի:

Շատ մօտիկնայը՝ ձանձրանալու նշան է:

Քէօռ հաւին բունը Ըստուած կը խորթէ:

— Իւր սեպհական ձեռքով բան չի պաշարող մարդու գործը
Ստուած կկատարէ. տկարին հոգսը Ստուած կհոգայ:

Օսակ հիշունը տունը չի մնալ:

— Աղջիկը տունը չի մնալ, երբ և իցէ կը պսակուի:

Տղան չի լացած՝ ծիծ չեն տալ:

— Նեղութիւնդ կամ պէտքդ պիտի յայտնին, որ օգնեն:

Օսկոր ¹⁾ բերող շունը օսկոր ալ կը տանէ:

— Խօսքը մէկէն միւսին տանող, խառնակիչ մարդ:

Չեռքով տուր, աչքով մի՛ նայիր:

— Աղքատաց ողորմութեան համար ասած է:

Երկու աչքիդ մէկին մի՛ հաւատալ:

— Զգուշամիտ եղիր, ամենամերձաւորիդ անգամ իսկոյն մի
հաւատար:

Ըս սահաթէս ²⁾ մէկալին մի՛ հաւատար:

— Աշխարհիս հանգամանքը փոփոխական է:

1) Ոսկր. 2) Ժամ, Ժամ-ցոյց.

Մի ինդար դրացինիդ, գլուխդ կուգայ:
Սոխին դիմաց՝ սխտար պիտի ցանիս:

— Կտրուկ մարդու դիմաց՝ դու՛ն ալ կտրուկ եղիր:

Գերծիկ՝ ասեղ — թելը՝ ըրանէ՛ ձիդ:

Խե ին՝ գլխիդ՝ շատ չի՛ ձերմըկնալ:

Քամիի դէմ՝ թքնողը՝ իւր երեսը կը թքնէ:

Մարը մեռաւ՝ հարը եղնայ 1) կըլայ:

— Հարը զատկաց վերայ մօր պէս սրտացաւ չե վնիւ:

Օտով ընկնողը՝ թաթաւ էն 2) չի վախնալ:

— Մեծ անբախտութիւն, փորձանք աննողը, փոքրէն չի վախնալ:

Որդին հօրը կելլէ, աղջիկը — մօրը:

Տառուի 3) ձանը հեռուէն անուշ կուգայ:

Երգար մատաղը՝ իւր ոտքով կուգայ:

Չմեռը՝ ձմեռ կվայլի, ամառը՝ ամառ:

Մեծ նախն՝ մեծ փութութունայ 4) պէտք է:

— Մեծ տունին մեծ խարճ պէտք է:

Շունը հաջելէն, հաջելէն՝ գալ 5) կը բերէ:

Ջուրը չտեսած՝ պալտորրդ 6) սրխամիշ 7) մի անիլ:

— Անկալած բանը չկատարուած՝ մի ուրախանար:

Եշխարքով եղած բանը վախ չունի:

Չուպառ 8) կովին պալան 9) չուպառ կըլայ:

— Մարդս ինչպէ՛ս որ է՝ զարակնիրն ես այնպէ՛ս կլինին:

1) Գեոսյր. 2) Ընձրէ. 3) Քմբուկ. 4) Մբբիկ. 5) Գոյլ. 6) Սւտ. 7) Ա.Կ. քըլուկ. 8) Խայտարգետ. 9) Հորթ.

Համարոտ ¹⁾ կնխմարդը՝ էրկան վրայէն կեմնացոյի:
Տղին ինչպէս բռնիս, այնպէս կը մեծնայ:

Ըսօրուայ բանը վաղուան մի ձգեր:

Իրեն վաստրկած ստակը՝ ամուր է:

Սուս քալողէն, վար նայողէն վախեցիր:

Կգալով ջուր կուտայ, կոթով աչքը կը հանէ:

— Արած բարերարութեան փոխարէնը տասնապատիկ կպահանջէ:

Շիտակ զրուցողին գտակը ծակ կըլլայ:

և ... էն

Շիտակ ասողին թէ՛ փէն ²⁾ ծակ կըլլայ:

Շիտակ ասողին ձին պատրաստ պիտի ըլլայ:

Ըմէն քար իւր տեղը ծանր է:

— Ամէն մարդ իւր զիտցած բանի մէջ լարդ ունի:

Մէկ հատ չիչակով ³⁾ ամառ չըլլայ:

— Մի լաւ մարդով բոլոր տունը լաւ չի վնիւլ:

Ընէծքը երկու բերնով թուր է:

— Անէծքը թէ անիծուածին և թէ անիծողին միանդամայն կը վնասէ:

Ըսանց ոսկորի միս չըլլայ:

— Մարդ առանց պակասութեան չի վնիւլ:

Չէսքէդ էկածը ետ մի՛ ձգիր:

Տան տօշակի պէս տօշակ չըլլայ:

— Սեպական տան հանգստութեան պէս՝ հանգստութիւն չի գտնուիլ:

Մօրուքը ⁴⁾ խէլքի հետ չի մեծնալ:

—

1) Ժրաջան, մարբասեր 2) Գաղտնիք 3) Ընտրեկ 4) Մօրուքը (1)

Հաւկիթ ածան հաւր՝ կռկռան կըլայ:

— Գործունեայ մարդը համարձակասուս կլինի:

Ըմէն մարդ իւր ցաւը կուլայ:

Ըմէն մարդ իւր հաւան 1) կը չալէ:

Յորեկուայ փնտռած բանը, զիշերը գտիլ է:

Շուներ շատ, միայն թէ օսկոռ գտնուի:

— Ուտողներ շատ կը գտնուին, միայն թէ կամեցիր ուտեցընել. եթէ մի արդիւնաւոր բան գտնուի, շահուելու ցանկացողներ շատ կլինին:

Չոր փատի վրայ արիւն կը քսեն:

— Իզուր մեղաւորել կամ զրպարտել:

Սաղուկ ձին պէտք է ծեծել:

— Այնտաւոր մարդուն մի ստիպել:

Վաղախին գուրին զօռ մի՛ անիլ:

— Ուժեղը չափազանց մի լարիլ:

Վաշած 2) քարը յետ չի դառնալ:

— Ասած զէջ խօսքդ ետ չի դառնալ:

Նա իրեն քիլիմը 3) ջուրէն կը հանէ:

— Ուրիշի ծանրութիւն չի տալ իւր վաստակովը կապրի:

Մէկ եախան 4) երկու եղած է:

— Կասուի այն մարդու մտնին, որ չի կարող աւելցընել իւր կայքը:

Խնդումը, տրտումը միասին է:

Թօացն ալ՝ չորին հետ կէրի:

— Երբեմն անմեղ մարդն եւ մեղաւորի հետ կպատմուի:

1) Եղանակ, 2) Նեօած, 3) Գորգ, 4) Սէր.

Շունն ալ ձմեռէն ամառ կէլլէ:

— Տարևոր պաշարի պատրաստութեան հոգս չանող և ձմեռը նեղութեամբ անցընող ծոյլերուն կասն:

Խաւիժի 1) սիրուն՝ տապակի տակը կը լղէ:

— Շատ սիրած բանի պատճառով անյարմար բաներ կանէ:

Աօշիկ կարողին կօշիկը ծակ կըլայ:

— Աշխատաւոր, խարիւղ մարդ, որ չունի ժամանակ ինքը վայելելու:

Խառղան 2) խառղային աչքը չի հանիլ:

— Նմանը նմանին կամ բարեկամը բարեկամին փեսս չի տալ:

Մէկ օր մը մեր մահչան 3) ալ հարսնիք կըլայ:

— Աղէկութիւն կամ լաւ բան երբ և իցէ Աստուած մեզ ալ կուտայ:

Տէվէն 4) իւր կունտը չի տեսնիլ:

Տէվէն իւր կուզը չի տեսնիլ:

— Մարդ իւր պակասութիւնը ինքը չգիտէ:

Ընդաւակ կինը բարեկամ չէ երկանը:

Գլուխը կտրեցիր, մօրուքին 5) վրայ կուլաս:

— Շատը գնացիլ է, քիչին վրայ կուլաս:

Սէրէսիայ 6) խմողը՝ երկու անգամ կը հարբի:

Տէլլէթը 7) էկած ժամանակը պիտի բռնիս:

Տան տէրտէրին „օրհնեա՛ Տէր“ չասուիլ:

— Տան մարդուն՝ ինչքան և բերէ, ինչքան լաւութիւն անէ, նորձակալ չեն լինիլ:

1) Ուտելիք է. 2) Աղաւ. 3) Փողոց. 4) Ուղտ. 5) Մօրուք. 6) Սպառիկ.

7) Հարստութիւն.

Փաշայի 1) խարճը մտածողը՝ փաշայ չուտիլ:

— Գործի ամեն վտանգները կշռող մարդը՝ նպատակին չի հասնի:

Շունը շունի վրայ շատ կը հաչէ:

— Մարդ մարդու վերայ շատ բան կասէ:

Ուրիշի դգալով մածուն չիմ ուտիլ:

— Ուրիշի խելքով չեմ քաղիլ:

Հայի վերջի խելքին խելք չի հասնիլ:

Վերջինը չեկած, առաջինը չին յիշեր:

— Եանի բանը միտք չարած, առջևէն մի խօսիր, հետեանքը նայէ, այնպէս խօսէ:

Ըռանց պատճառի մահ չիլալ:

Հաւկիթը ոռին գայ նր, ածելու տեղ կը փնտռէ:

— Պէտք գործը՝ բանը առջևէն չնօգացողին կասեն. հարկաւոր գործը առջևէն պէտք է հոգալ:

Յիմար գլխի խեղճ ոտքերը կը տանջուի:

— Յիմարը զուր տեղը տանջանք կուտայ ոտքերուն:

Ըռանց պակասութեան միայն Մտուած է:

Բերող մարը մահին կրողին կը յաղթէ:

— Տղայ բերող կնոջ գուակը եթէ մեռնի, դարձեալ տղայ կրերէ:

Գիշերով կատուն ալ սամուռ 2) կերենայ:

Սուտ աստղին տունը էրտիլ է՝ հաւատացած չին:

Ըղէկ օրդ գէշի մի դարձնուլ:

Ըշխարհքը խալկին 3), ինքդ մէջը շերտի 4):

— Աշխարհս առատութեամբ լի է՝ շահուիր ինչքան կարող ես:

1) Խաչ. 2) Սամուր. 3) Սան. 4) Կերակուր խօսնելու մեծ գգանք:

Ամէն սչխար իրեն ոտքէն կը կախին:

— Ամենայն մարդ իւր մեղաց ինքն է պատասխանատու:

Եւ՝ 1) աղը պակաս է, եւ՝ մաղը:

— Եւ՝ մաղը

Եւ՝ աղը պակաս է, եւ՝ աղջուրը:

— Ռեզան բերան մարդո՞ւ կամ զրացի՞ն կ'ստեն, որ միշտ կ'ուզայ չունեցած բանը կուզենայ:

Կատուին պոչը կոխիս նը՝ ճանը կելէ:

— Եթէ մէկ մարդու անմեղ տեղը յանցաւոր անին կրարկանայ:

Մարդուս աչքը հողը կը կշտացընէ:

— Ազա՛ մարդու կասեն:

Մարդուս իրեն արածը տխւշմանը 2) չանիլ:

— Իրեն չմեղքըցող, չինայող, աշխատանքը փչացընող մարդ՝ պատիժն ինքը կը կրէ:

Շիտակ խապերը տղէն կը լսի:

Ունքը շտկելու տեղ՝ աչքը կը հանէ:

— Ազէ կութիւն անիմ առելով կ'իջասէ:

Սե՛ հանը՝ ձեւմակ՝ հաւկիթ՝ կածէ:

— Թահմին 3) չարած մարդէ բան կելէ:

Գողութեամբ հարստանալ ըլար նը՝ մուկը կը կար:

Կարմիր հաւկիթը զատկին օրը կը վայել:

— Ամէն բանը իւր ժամանակին կ'լայլի:

1) կամ. 2) թշնա ք. 3) Զհարծուած, շյուսացուած.

Շատ ապրողը շատ բան կը տեսնէ :
Թանգ բարին ստակը հետը կը բերէ :
Տրին տարին զատիկ չըլալ :

— Ամբողջ տարին անզազար այդպէս լաւ բան չըլալ :

Տիր կամ Տիւր անուն կուռք մի կպաշտէին Հայք, որ Արա, մազդայ զպրապետն էր, որոյ անուն կուտային նաև գրող, թերևս այս՝ Տիր կուռքի տարին ասել է, այսինքն խօշնօր¹⁾ ժամտահարի ժամանակ զատկական հանդէս չեն աներ, կամ թէ մեռել եղած տուները տարեօր ժամանակ սուգ պահել կը նշանակէ, և այդպիսի տարիներուն տան մէջ զատկական ուրախութիւն չերևիր, «Նախ զիպեալ ի ճանապարհի երազացոյց երազընդհան պաշտաման Տիր զից զպրի զիտութեան քրմացն՝ անուանեալ զիւան գրչի Արմզդի ուսման ճարտարութեան մնչեան»²⁾, Սորա Տիւր անունը մի այլ ընտիր ձեռագիր օրինակի մէջ այսպէս է պաշտաման Տրի զից», յորմէ կերևի, թէ բուն անունը Տիր ևս պիտի ասուի³⁾ :

Բաշխած ձիին տկոսները չին նայիլ :

Ընծայուած բանին վերայ քննութիւն չեն անիլ :

Ըղբատին բերանը հաց, գլուխը բարձ :
Մինչև Շուշանը զարդարուի՝ ժամը կարճակուի :
Ոտքդ դարի գայ՝ բազդէդ տես :
Օտարի ձեռքով օձ բռնէ :

Խամազ²⁾ մարդը, տեղը գայ նը, ունքի ծարօքն ալ կմատնէ :

Զուրը գուրսդ կը թէմիզցընէ³⁾, արտսունքդ — ներսդ :

1) Մաղձայոյց. 2) Մասնիչ. 3) Մաքրել :

²⁾ Տես Ագաթանգեղոս, էջ 584. Վեհապեղ, 1835.

³⁾ Այս ձեռագիր օրինակը Ս. Էջֆաճնի մասենադարանումը կը գտնուի, ձեռագիր և բուրբաղի :

Մեղուն մեռդի էտեէն՝ Քաղտատէն կուգայ:

Սիրտէն տուածը՝ ձեռքով տուածէն վեր է:

Սե գիրը կարմիր օրեր կը բերէ:

Կամերուկը խաս եմիշ ¹⁾ է, ամա մերն է տէյին՝
խաթրը չիգտինք:

Մօրը մէկ օրհնէնքը օխտը վարդապետի անէծք
կը քակէ:

Սարգին տեսքը ինչ շահ, որ թէզ ²⁾ կը թողմի:
Խամէթը ³⁾ սլարի չէ, որ գնիս:

Քաղցը սարկով չէն գնիլ, աղօթքով կը զըանուն.

Թէզ թէզ ⁴⁾ երգում անողը՝ խրթ շիտակ
խօսք կասէ:

Լշէն ինջել է, չու չուէն վազ էկած չէ:

— Զարտութենէ գրկուիլ է. բայց դարձեալ հարուստի սովորութիւնները մոռցած չէ:

Մարդ սե հաց ուտէ, ուրախ ուտէ:

Ներսի փոթորիկը, դուրսի փոթորիկէն աւելի է:
Ելլելու արիւնը մարմինի մէջ չի մնալ:

— Խարձելու փողը ճէպը չի մնալ՝ պիտի խարձուի:

Կուռլի մուռլի կովը շատ կաթ կուտայ:

— Զի կարծած մարդէ լաւ բան կստանաս:

Շօրը փողով պսակուողը՝ կնկան խաթրը ⁵⁾ չգիտէ:

Գործին տուածը՝ հարը, մարը տուած չէ:

— Աշխատանքի տուած արդիւնքը՝ հայրը, մայրը տուած չէ:

1) Միւրգ. 2) Շուտ, սրագ. 3) Ճակատագիր. 4) Արագ, շուտ. 5) Արժէք, արժանիք.

Ալազուան հաւէն, ասորուայ հաւկիթը արէկ է:
Երիւնը արիւնով չի լուացուիլ, ջուրով կը
լուացուի:

— Անպիտան փիւս խօսքը, կամ գործը՝ լաւ խօսքով կամ գոր-
ծով կանցնի:

Երդար եղը ջուրի տակ չի մնալ:

— ձշմարիտ բանը չի սուղանիլ, տակը չի մնալ, վեր կելլէ:

Աէնճութդ վաստրկածը՝ ծերութդ ծալած
ոսկի է:

Խնծորի ծառին տակը տանձ չիս գտնիլ:

Չեռքս չի կտրած, հոգիս չի ցաւիլ:

Ճաթած փարչի 1) դիմաց՝ սաղեր շատ կերթան:

— շիւանդ մարդու առջև առողջներ շատ կմեռնին, ծեր մար-
դոց առաջ ճահիլներ շատ կմեռնին:

Հեա կաթի մտիլ է, հեա հոգւոյ կելլէ:

— Ի մանկութենէ եղած սովորութիւնը մահուամբ կվերջանայ:

Չին ձիին հեա կըքերուի, եղը — եղին:

— Ամեն մարդ իւր մարդուն՝ ազգականին կուզէ:

Ըմէն խուշ իւր կտուցքով հաց կուտէ:

— Ամէն մարդ իւր աշխատանքովը կապրի:

Կատուն իրեն փորին համար մուկ կը բռնէ:

— Ամենայն մարդ իւր օգտին կաշխատէ:

Սէմը կարգուողը փոշման 2) էղիլ է, մէմը չը-
կարգուողը:

1) Սփոր, կուժ. 2) Չզնոցիլ է.

Մէժը կանոխ ելլողը, մէժը կանոխ կարգուողը
խարուած չէ:

Երկու չփլախ ¹⁾ բաղնիքի մէջ կը վայլին:

— Երկու չքաւորք, աղքատք ի միասին սոսակողներուն կասին:

Երկու քապիկի ²⁾ հարուստ, մէկ քապիկի
աղքատ:

— Աղքատ մարդ, որ իրեն հարուստ կկարծէ:

Պէշ կնիմարդու զըջած տունը Ըստուած չի
չինիր:

— Կենճութդ չի վաստակածդ, ծերութդ չես վաստակիր:

()ձին սատկելիքը մօտիկնա նը՝ ճամբու վրայ
կը սլառկի:

Ատրուկ քացախը իրեն փարչը ³⁾ ինքը կը կոտրէ:

— Ատրուկ, սրաստ մարդն ինքն իրեն կը վաստէ:

Պըյըխի ⁴⁾ բերածը, մօրուքը ⁵⁾ չի բերիլ:

— Կենճութդ չի վաստակածդ, ծերութդ չես վաստակիր:

Սը ոչխարը եղուտ է, նարա կը մօրթինք:

— Ով հարուստ ունեօր է՝ նորամէն կուզենանք:

Պըզտիկ մարդը մեծ երազ տեսնէ նը՝ կը զար-
հուրի:

— Աղքատը եթէ հարստութիւն տեսնէ՝ կը զարհուրի:

Քեզի կը սիրիմ, բայց ինձի՝ աւելի կը սիրիմ:

Ըսիւծը ուժով է, բայց մարդս նորան կը յաղթէ:

1) Մերկ 2) Փոքր դրամ. 3) Սափօր, կուտ: 4) Ընչացք. 6) Մօրուք.

Շարմիչունք ես կերայ, թեփր քեզի մնաց :

ևս սուէն

Շարմիչունք կերար, թեփր ինձ ձգեցիր :

— Լա բաները դուն կերար, վաստիքն ինձի թողուցիր :

Տան մեծ էղածէդ, դրան շուն էղիր :

— Տունին մեծը շատ կշարշարուի :

Վաղաքի շուն էղածէս, գեղի մեծ կրլամ :

Երկու աչքը՝ մէկ դրողի բան կանէ :

— Մէկ մարդու վերայ որ շատ խօսեն, նորան անբախտութիւն կգատահի :

Վէլը 1) ձութ գտնէ նը, իւր գլխիւր կը ծեփէ :

— Չուննոր մարդ, եթէ մի պիտանի բան ունենայ՝ իւր պիտքին կգործածէ : Մի չուննոր մարդ միւս չուննորէ բան որ ուզենայ, վերջինը այդ կասէ, եթէ տալու ցանկութիւն չունի :

Մէքդ ինքդ բաց, որ ուրիշը չի բանայ :

ևս սուէն

Մէքդ բաց, չէ նէ կը բանան :

— Ապուշ մարդու՞ կասեն :

Տղին անունը իմանաս նը՝ կանչելը հեշտ կըլայ :

— Եթէ գործը քեզ յայտնի է, նորա հաշիւը հեշտ կը գտնեա :

Մարդու անունը ելածէն, աչքը թող ելէ :

Աուժ շինող շատ, կոթ դնող քիչ :

— Կատարեալ գործն է գովելի. ասող շատ, օգնող չկայ :

1) Քէլը կը նշանակէ Գոնջ :

Մանչ բերող աղջկան զրօտեցիի չեն տալ:
Բաստանան 1) կճեպէն 2) ելլէ նը՝ կճեպին չի
հանիլ:

—Մտոգոց հանողներուն կասեն:

Բանը գալի բերնէն ոչխարը խլելն է:

—Մեծ, բռնակալ մարդու ձեռքէն գործն առնել, աղատել:

Ըմէն մարդ իւր պոյով 3) հալաւ 4) կը կարէ:

—Ըմէն մարդ իւր կարողութեան չափ կապրի:

Տէվէն 5) չկերած խոտն ուտէ նը՝ գլօխը կը
ցաւի:

—Անտօր կեանք որ վարես, անտօր բան որ անես՝ կը
վնասուիս:

Շունը կատուին հետ հիչ աղէկ կապրի⁶:

—Մարդ մարդու հետ, չկրնար լաւ ապրիլ, երբ բնաւորութիւն-
ները մէկ մէկու անյարմար լինին:

Մարդ հաւատէ կը գառնայ, բնութենէ չի
գառնայ:

Հայը երբոր հարստանայ՝ տունին պատերը
ծուռ կերենան:

Մարտի արևը — հարսիս, խաչի արևը — աղջը՝
կանա:

—Մարտի արևը կսեցընէ, խաչի՛արևը չի սեցընիլ. չարախոճ
սկեւորին ցանկութիւնն է, աղջկանը լաւ՝ հարսին գէշ կամենալ:

1) Շագանակ. 2) Փեճեկ. 3) Հասակ. 4) Հաղուս. 5) Ուղտ:

Աղջիկ, քեզի կասիմ: հարսը, դուն հասկըցիր:

— Խոհեմ հարսը՝ տան աղջկան ուղղուած յանդիմանութենէն խրատուելու է, որ զինքը չյանդիմանեն:

Անուշ լեզուն օձը ծակէն դուրս կը հանէ:

— Խօնարճ մարդու խօսքը չարը կխտփանէ:

Աժան բանը՝ թանկ կը լինայ, թանկը— աժան:

— Անարժէք բանը վերջը թանկ կը նստի:

Արասպան 1) կուտրի նը՝ խրատ տուող շատ կը լայ:

— Անբախտութիւնը պատահելէն վերջը խրատ տուող շատ կլինի:

Երկու ոտքը մէկ պապուճի 2) մէջ կխօթէ:

— Փոխանակ ասելոյ կը շտապի:

Կուշտ մարդուն յարգելը՝ դժուար է:

Մեծ զրուցողին՝ մեծ լոխման 3) բերանը կը մնայ:

— Մեծախօս մարդը վերջի վերջոյ ամօթով կը մնայ, անկարող վնեւելով խօսքը կատարել:

Մէկ խօլթուիւր 4) երկու ձմերուկ չի մեկնիլ:

ևս ասէն

Երկու ձմերուկ մի թւի տակ չի տեղաւորուիլ:

— Երկու գործի միասին չի կատարուիլ:

Սատկած էշ կը փնտռիս, որ նայը 5) հանիս:

— Ամէն բանէ շահուելու ձգտող ազան մարդուն կասնու:

**Թէմպէլութիւնը 6) հարն է, աղքատութիւնը—
անոր որդին:**

1) Սայլ. 2) Հողաթափ 3) Պատառ 4) Անութ, թեիւ տակը, կոնսհարկ
5) Պայտ. 6) Ծղլութիւն.

() ձին քնացողէն, կնոջ լացողէն — հեռու կեցիր:

— Բուն եղած օձէն և լացող կնոջմէն միշտ զգուշանալու է:

Երկու ջուրը մէկ հացի բան կանէ:

Ջուրին շուտ վազելը՝ դադրելու նշան է:

— Աջողակ մարդը՝ վերջը անաջողակըլայ երբեմն:

Խնին ձեռ մի՛ տուր՝ ինքը կը զըուցէ:

Աշխարին մորթուիլը մօտիկնայ նը, չոպանի 1) տայախին 2) կը քսուի:

— Եթէ մի մարդ յանցաւոր լինի և ինքն իւր յանցանքը յայտնէ, այդ կասեն:

Կնկայ խումաշ 3) հալարը էրկան օձախը 4) կը մարէ:

Սուրբ Աստուած չէ՛ երեք տապրայ 5) ասելու:

— Խօսել հասկացողին կասեն:

Ղերմակ շունի բուրդը՝ բամպակ ծախողին փնաս է:

Թնաց չեղած՝ ձուկ չի բռնուիլ:

— Չտանջուած՝ օդուտ չիս տեսնիլ:

Ար մատս կտրիմ, որ չցաւի:

— Ամէն դաւակի ցաւը՝ չմէկ է:

Շունին անունը տաս նը՝ դաւազանը պատրաստ բլայ:

— Եթէ մէկ մարդու վերայ վատ խօսք ասել ես, նորամէն զգուշացիր:

1) Հօգիւ: 2) Յուպ. 4. ւազան 3) Կերպաս. 4) Անախրան. 5) Անգամ.

ԹԻԼԻՔԻՆ 1) **ԱՐԱՂ** 2) **ԿԵՐԱԾԻՆ ԱԷՍ ԲԱՆ Է:**

— Առուտուրը մեծ, բայց վաստակ չկայ:

ԽՊԴՈՒԱԾԻՆ ԽՈՒՆՐ ՀՈՒԱՆԻ ԱՆՈՒՆ չԻՆ ԽԱԼ:

— Մի գուցէ դարձեալ վախենան, որովհետեւ պատահած անբախտութիւնը կ'իջեցնէ ու սիրտը կը վշտացնէ:

ՄԷՆՆԵՐ ՃԱԿԱՏԱ ԳՐԱԾ Է, ԱՍ ԱՂ ԿՐՈՒՆԿԱ:

— Ամենայն անբախտութիւն կրեցի, այս էր պակաս:

ԽՍՈՕՊՐ 3) **ՀՕՓԻ** 4) **ՄԷՋԷՆ ՀԻԼՈՒՆ ԳՈՒԻ Է:**

— Չնչին գործով կ'աբաժենայ, ես շահաւոր նիւթէն օղում չքաղողին կ'ասեն:

ՈՒԹՐ ՕԽԱԷՆ 5) **ՀԱՏ ԷՂԱԾՐ՝ ՀՕԽԱՄԱՆ** 6) **ԳԻՒԻՆԵՐ:**

— Յայտնի բաներ պատմողներուն կ'ասեն:

**ՄԵՈՆԵԼԷ ՄԻ՝ ՎԱԽՆԱԼ, ԱՏԷՂ ՂԱՏԱՍՏԱՆԷՎ
ՎԱԽԵՐ:**

ՄԵՈՒԵՂԻ ՎՐԱՅ ԿԱՄ՝ ԱՂԷԿ ԽՍՕԷ, ԿԱՄ՝ ՈՅԻՆՉ:

**ՄԷԿ ԲԱՆՐ ԻՆՉՔԱՆ ԽԱՈՆԻՍՆՐ, ԱՅՆՔԱՆ ՀՈՒՐ
ԿԵԼԷ:**

— Խառնակութեան խօսքի վերայ ինչքան խօսիս, այնքան խօսքը կերկարի:

**ՍԵ ԿՍԱՒԷՆ ԱՌԱՋ ԿԱՐՄԻՐ ԽԻՆԱԿԷՆՈՐ ԿՐԱԿ
ԿԻՅՆԻ:**

ՏԱՍՆ ԱՆՂԱՄ՝ ՀԱՓԷ, ՄԻ ԱՆՂԱՄ՝ ԿՈՐԷ:

1) Աղուէս. 2) Ստոյգ. 3) Աբաղուղ. 4) Աղբիւք. 5) Եթե՛ն. 6) Ալաղուց.

Վեղի շունը քաղաք մտնէ նր՝ պոչը սխմած
կը քալէ:

— Փոքր մարդը երբ մեծերու հասարակութեան մէջ գտնուի,
կըզոյզանայ:

Այոյի 1) օյինը 2) միշտ ախլաթի 3) ծառին
վրայ է:

— Սիրահարք ինչ բանի վերայ խօսին, դարձեալ սիրոյ վերայ
կխօսին:

Երկու կնիմարդ մէկ տունի մէջ չեն տեղա-
ւորուիլ:

Աշխարհս մերտիւէն 4) է. որը կելլէ, որը կիջնի:
Նորա խելքը զլիսէն մէկ խառըլ 5) բարձր
կը քալէ:

— Հեռատես է:

Տունի հիսապը 6) պազարին 7) ույմիշ 8) չիլալ:
Շատ մի մեծնալ, քեզիմէն մեծ Աստուած կայ:
Մարդու ասածը չիլալ, Աստուծոյ ասածը կըլայ:
Կանչելով բան դառնոր նը, էջը տուն կը
խորթ էր:

Մինչև հարուստին սիրտն ըլայ նը՝ աղքատին
հոգին կելլէ:

Մի ունեցիր հարիւր դահեկան, ունեցիր երկու
բարեկամ:

Մուկը ծակը գտած չէ, ցախաւելը պոչը կապիլ է:

— Մարդու ուղեցած բանն եղած չէ, մեծ բան բոնիլ է, սրան
գտած չէ:

1) Արջ. 2) խաչ. 3) Այլրի տանձ. 4) Սանդուխ. 5) Թիգ. 6) Հաշի. 7) Շու-
կայ. 8) Յարմար.

Արին տաճիկ կը կարծէինք, նորա ծոցէն խաչ
էլաւ :

— Արին չէինք հաւատար, նա հաւատարիմ էլաւ :

Հային չի խարողը՝ անդէնը ¹⁾ սևերես կըլլայ :
Խեղքը տարիբին մէջ չէ, գլխուն մէջն է :
Գետինէն օսկի ալ գտնուանը՝ համբէ ու ան-
պէս առ :

Խեղ իր օրը՝ օր արիւ է, խելօքը կըսպասէ :

Խեղ իր օրը արիւ է, խելօքը նստիւ է, նայիւ է՝
օրս կուգայ տէին :

Մարդու բնութիւնը՝ նորա հետ ճամբայ ²⁾ եր-
թասնը կիմանաս :

Նորամէն հակիթ առնողը, մէջը դեղնուցք չի
գտնիլ :

— Վատ, անօգուտ մարդու կասեն :

Ստակին վրայ թռչուն կայ, ամուր բռնէ՝ կը թռչի :
Տէվէով ³⁾ առուտուր անողը, արապախափըսին ⁴⁾
մեծ պիտի բանայ :

— Մեծ գործ բռնողը՝ մեծ ծախք կունենայ :

Թաթաւ օրը՝ հաւերուն ջուր տուող շատ կըլլայ :

— Մեծ օրերը՝ դասկի սօնին սղքասաց հաց տուող շատ կլինի :
Բաղնիք էրթա նը՝ խուռնային ⁵⁾ կը հաւնի,
հարսնիք էրթա նը — զուռնային ⁶⁾ :

— Ամենայն հանգամանքի յարմարուող, տեսած բանը հաւ-
նող, թնթն բնութեամբ մարդ :

1) Հանդերձեալ աշխարհ. 2) Ճանապարհ. 3) Ուղտ. 4) Գարգաս, քուշ
դուռ. 5) Խողովակ. 6) Փռչ.

Տղին բանի գիր, դուն ալ հետը դնա:
Գուռդ փակ բռնէ, գրացինիդ գող մի՛ բռնիր:
Մէկ հատ պրզտի մուկը պալապան 1) փիչի 2)
կը մրտուէ:

— Երբեմն շնչին խօսքը վատ հետեանք կանենայ:

Աովկիթին մեծ ըլալէն՝ կովին կաթը շատ չիլալ:
— Տունդ սարքդ փառաւոր լինելով՝ արդիւնքդ չի աճիլ:

Խրատին էնկ աղէկը խօսքը չէ, գործն է:
Մահէն վախցողին ապրածն ալ մեռածի
սրբա 3) է:

Մահը — ահ կուտայ, ահն ալ — մահ կուտայ:
Մահը գալու լա՛նը՝ ծան չի տուած կուգայ.
Գէշ մարդու հետ հաց ուտելն ալ՝ գէշ է:
Լ՛մէն խօսողի 4) ձանը իրեն բունի մէջ բարձր
կէլէ:

— Ամենայն մարդ իւր տան մէջ զօրութիւն, ոյժ ունի:

Հողիդ ծախէ՛ տուն գնէ, առանց հողւոյ մէջը
նիստ:

— Վարձով տուն տունէ քալելը՝ անհանգիստ բան է:

Իմ՝ խելքս ես հաւնիլ իմ, քու խելքդ դու
հաւնիլ իս:

Եթէ սոխը, սխտորը հետապ 5) անխնը՝ փա-
ջան 6) չիս ուտիլ:

1) Մեծ. 2) Տղաւ. 3) Կարգ. 4) Աղաղաշ. 5) Հաւն. 6) Խաւ.

Երկու թաւշանի 1) էտեէն վազողը՝ մէկն ալ
չի բռնիլ:

Գէշ կովը կաթ կուտայ, թէքմայով 2) կզարնէ
ու կվոթէ:

— Մարդս շատ անգամ աղէկութիւն, բարերարութիւն կանէ,
բայց վերջը կաւրէ:

Եշխարհս մէկ պատուհան է, ամեն եկողը կը-
նայէ, կերթայ:

— Մարդս յիշանքը կարճ է:

Հաստ ու բարակ մէկ գին, վայ՛ բարակ մա-
նողին:

— Եթէ լաւ գործուած ու վատ գործուած բաները հաւասար
կը գնահատուին, վայ՛ լաւ գործողին, աշխատողին:

Յիմար շունը ան է, որ կըսպասէ փախլա-
վայի ծարր:

— Օրբորդներն ու կտրիճները իրենց արժանաւորութենէն աւե-
լին կը փնտռեն:

Փորձանք գալու ըլլայ նը՝ տունը նստած տեղն
ալ կուգայ:

Աեօչէրը 3) կտարելէն վերջը, ճամբայ ցոյց տուող
շատ կըլլայ:

— Փորձանքն անցնելէն յետոյ՝ խորհուրդ տուող շատ կլինի:

Եշխարհս մի մատ մեօղ 4) է՝ խօլայը 5) գխո-
ցող ուտողին:

— Գործ, բան գխացող մարդու հեշտ է ապրել:

1) Նապաստակ. 2) Ե. քացի. 3) Ընտանք, սոճակ. 4) Մեղր. 5) Գիւրին, հեշտ:

Շատ ապրիլը բան չէ, շատ տեսնի՜ն է բան:

— Շատ տարիք ունենալը բան չէ, շատ փորձառու և հմուտ վիճելն է բան:

Մէն տապրայ 1) տէրտէրը չուտիլ դաթայ, երբեմն ալ իրիցկիներ:

— Մէն անգամ մեծամեծները չեն յարգուիր, ուրիշներն ևս յարգ կամ բաղդ կը գտնեն:

Մէն բանը քեզի ասիմ' նր, ինձի բան չի' մնալ:

Լշի վրայ նստելը մէկ ամօթ, վար իջնելը — երկու:

Նյուն 2) իրեն պալան 3) ուտելու ըլա նր, սիֆթէ 4) չամուռը 5) կիտթէ:

— Մէկ մարդու քեզիմէն հեռացնել որ ուզենաս, մէկ պատճառ կը գտնուի:

Լեզուն ոսկոր չունի, որ սէմթ 6) ուզենաս, ման կը բերիս:

Կովը կաթ չի տար „ազպարը 7) ծուռ է“ կասէ:

— Յանցաւորն ինքն է, ուրիշին յանցաւոր կանէ:

Մէնքը մամայիս խաթըրը 8) կհարցնուն, պապայիսը՝ հարցնող չկայ:

— Մայրը մերձաւորներուն աւելի հաւնող ու օգնող վիճելով՝ իւրաքանչիւր ոք նորա հաճոյանալ կցանկայ:

Խմանը՝ գինի խմողը չէ, իտէլքը խմողն է:

Շատ խաղ գիտիմ, ամա ձան չունիմ, որ կանչիմ:

— Չքաւոր մարդը՝ շատ բան գիտէ, բայց համարձակուիր ասել:

1) Անգամ. 2) Արջ. 3) Կորիւն. 4) Նախ. 5) Յետ. 6) Կողմ. 7) Ռոկ. 8) Որպիտութիւն.

Չըլալու մարդը ֆօթայի ¹⁾ դնիս, հալիս նը,
կէնէ ²⁾ մարդ չըլալ:

Հազար քապիկ ³⁾ կեր, խմէ՛, մէկ քապիկ մի՛
կորցընուր:

Իերանս էրածին կեօրէ ⁴⁾, պարէմ ⁵⁾ սպուրն ալ՝
սպո՛ւր ըլայ:

Գէշ օրը աղէկ կըլայ, գէշ մարդը աղէկ չըլալ:
Օպան օպայի ⁶⁾ վրայ կըլայ, տունը՝ տան
վրայ չըլալ:

— Իրիս տունուր մէկ տան մէջ չեն կառավարուիլ:

Մէկ խե՛ քարը ջրհօր կը ձգէ, տասը խելօք
չին կընալ հանէլ:

Մինչև խելօքը պսակուելու եղաւ, խելի որդին
պազարէն ⁷⁾ միս բերից:

Եթէ ճշմարիտը կուզիս իմանալ, իմացիր տղէ,
խեէ ու հարբածէ:

Ինչ սուրբին մոմ խոստացիր, ինչ տղին՝ բան:
Վ՛ու լուս տեղն արած բանդ՝ էս մութ տեղն արի:

Գէշ մարդու փէշդ ⁸⁾ կպչի նը՝ կտրէ ու թապլէ:
Հացը նորա ծունկին վրայ է, եթէ կայնի՛
վար կիյնի:

— Աղէկութիւն չգիտէ, սպերախտ է:

Աատուն ճիկարին ⁹⁾ հասած չէ, ասիլ է „պա՛՛
պայիս հօգուն“:

— Կատուի, երբ մարդ իւր կամեցած բանին չի համնիլ:

1) Բօվք. 2) Գարձեալ. 3) Սասն՝ նարարակիս. 4) Ըստ չափով. 5) Գճեան, գէթ.
6) Սար, լեան. 7) Շուկալ. 8) Քղանց. 9) Լեարդ.

Խեղին բանի դիր, նա քեզի տաճայ մեծ բանի կը դնէ:

Եւ ըր էշին քոյը կապիս նը, եա 1) առոս կըլայ, եա փառոս:

— Եթէ լաւ մարդը անպիտան մարդու հետ ընկերանայ՝ կը վատանայ:

Ըն՝ ան մուխն է, որ ամենին օճախէն 2) պիտի ելլէ:

— Ամենայն մարդ պիտի մեռնի, մեռելին տանը կասեն:

Երեք բան ամուր բռնէ, — հին բարեկամ, հին զինի, հին ստակ:

Մէկ մարդ քառասուն տարի չի մնալ ո՛չ հարուստ, ո՛չ աղքատ:

Քիչ ստակ ունեցողին խելքը կարճ կըլայ, երբ հարբի՝ խաղ կը կանչէ:

Մարդու հետ գործ ունենաս նը, նորա մօրուքը 3) միշտ ձեռքդ պիտի ըլայ:

— Մարդու հետ որ գործ ունենաս՝ նորան ազդեցութեանդ տակ պիտի պահես:

Գէշ մարդու հետ հաց կերածէդ, իմաստուն մարդու հետ քար կրէ:

Ուշ եկող միսափիրը 4) ինչ որ գտնէ, անոր խայիլ 5) թող ըլայ:

Եւ ասէն

Ուշ եկող միսափիրը ինչ գտնէ, ան կուտէ:

1) կամ. 2) Կրօնեկէյը. 3) Մորուքը. 4) Հեւր. 5) Բոժարանալ.

Ամէն մարդ խելքը տելալ ¹⁾ տուիլ է, դարձիլ է
իւր խելքը հանիլ է՝ ետ առիլ է:

Եթէ տարի մի մարդ չի փորձած, չի կարելի
ասել՝ աղէկ մարդ է:

Շատ խնդացողին՝ իսկ ճանչըցիւր, սուս կեցո-
ղին ալ շատ խելօք մի՛ ճանչնալ:

Բողկը՝ առաւօտուն գնէ՛ ու կեր, հօրտակը ²⁾
տան նը՝ կեր, իրկուան չուտիս ալ կըլայ:

Հարիւր էրիմարդ մէկ տան մէջ կտեղաւո-
րուին, երկու կնիմարդ մէկ տան մէջ չին
տեղաւորուիլ:

Գէշը՝ աղէկին, աղէկը՝ գէշին, հազարէն մէկը՝
աղէկն աղէկին, ան ալ օրը կարճ:

— Առ մարդ լաւ կնոջ չիմիր, գէշի կիմի ու փոխադարձաբար:

Հարուստը կասէ՝ „մուկը երկաթ կուտէ“ կը-
հաւատան, աղքատը կասէ՝ „շունը մածուն
կուտէ“ չին հաւատալ:

Խելօք մարդը ձախորդութեան մէջ ըլլայ նը՝
ոսկիի կտոր էղածը յայտնի կանէ, յիմարը
յաջողութեան մէջ՝ յիմար էղածը յայտնի
կանէ:

Հարուստը թէ որ աղքատնայ՝ քառսուն տարի
նորամէն հարստութեան հօտը կուգայ. եթէ
աղքատը հարստանայ՝ քառսուն տարի աղ-
քատութեան հօտը կուգայ:

1) Մուսնե-իկ, Բլնորդ. 2) կես օր.

Մէմը „խելօք իմ“ ասողն է խելը, մէմալ „խել-
լօք իմ“ կարծողը:

Սուտ զրուցողին քեարն 1) ան է՝ որ եթէ զորդ
ալ ասէ, չին հաւատալ:

Մէկը թէ որ ըլայ մէջը ազոտ, լզելով լզելով
ան ևս կըլայ անլի:

—Նիթէ չքաւորները մի հարուստ ազգական ունենան, շարու-
նակ նորա օյնութեանը դիմելով՝ նորան ևս կազքատցընեն:

Երկու տապրայ 2) մեռնելու չինք, մէկ տապ-
րայէն խալսելու չինք:

Հէմ կասիմ,

Հէմ կանիմ:

Շատը գնաց,

Քիչը մնաց:

Որդիք չին,

Որդունք ին:

—Անպիտան որդիք են:

Վայ ուտին,

Չոռ 3) ուտին:

Տուն փեսայ՝

Շուն փեսայ:

Միսը քեզի,

Օսկոռը մեզի:

—Երբ տղաց ուսման կամ տրուեստի տան՝ այդպէս կասեն:

1) Վաստակ. 2) Անգամ. 3) Ցաւ:

Եսօր կանք,
Աշղբ չի կանք:

Էշբ հեծիլ է,
Էշ կը փնտռէ:

—Մոռացկոտ մարդու կասնն:

Եռանց էրիմարդուն,
Այ կնիմարդուն:

Թերան չէ,
Տաճար է:

Ընունը էլաճէն,
Ընքն էլլէ:

Ո՛չ կուտէ,
Ո՛չ կուտեցնէ:

Վարզը օրհնած,
Ինքն անիծած:

Ինչ որ եղաւ,
Մեռնողին եղաւ:

Դօքա մարդ չին,
Մուրա ին:

—Անպիտան անշահ մարդիկ են:

Դուրսի ալ չէ,
Վերսի ալ չէ:

—Աշխատաւոր՝ օգտաբեր մարդ չէ:

Աս տեղը փոս,
Ամէն խնր հոս:
Խնէ կուշտ իմ,
Խելօքէ կարօտ իմ:

Ակաս մակաս,
Ադ էր սլակաս:

— Շատ փորձանք, տատալանք կրեցի, այս էր սլակաս:

Հա՛ կնիմարդ ծեծիլիս:
Հա՛ գդակ ծեծիլիս:

Ջուրը կը տանէ,
Օարաւ ետ կբերէ:

— Խեղացի, արթուն մարդ:

Ջուրի գնաց,
Օարաւ եկաւ:

— Բանի գործի գնացիլ է, գործը չկատարած յետ եկիլ է:

Երկուշարթի է օրիկս,
Տընպըլիկ ¹⁾ է փորիկս:

— Երկուշարթի գործ, բան չի բանող, չի կատարող:

Շուն է, գալ ²⁾ է,
Սէր աղբարն ³⁾ է:

Երթաս ուտիս,
Գաս փըխսիս,

Օակ նաւը մի՛ նըստիր,
Ատուած մի՛ փործիր:

— Վտանգաւոր բանէ զգուշացիր:

1) Աւած, գունտ ու գլոր. 2) Գալ. 3) Եզրայր:

ԸՏՐ սրբաէն,
Ըմօթն երեսէն:

— Աստուած մարդու աճն ու ամօթը երեսէն չտանէ:

Ըվուճով ¹⁾ կը սրխմէ,
Կաթածը կը լըզէ:

— Ժլատ մարդ:

Երկու երես,
Մէկ դերես ²⁾:

Ըմէն բան լրման էր,
Ըգ միայն պակաս էր:

— Ըմէն անբախտութիւն կրեցի, միթէ այս էր պակաս:

Պապաս, մամաս կոխ անէին,
Չեռքս, ոտքքս չը կապէին:

— Որօրոցի տղուն օրօրոցէ ազատուելու ցանկութիւնն է:

Նորա անունը էլի է երկու ապուր,
Տունը չունի թան-ապուր:

— Նորա համար կասեն թէ շատ բան ունի, բայց քիչն ևս չունի:

Վիչք քիչին օգտիլ է,
Շատը շատին՝ օգտած չէ:
Չութ ու ծամին ³⁾ չըլլար շուներուն,
Խունկ ու մոմ՝ ըլար ծամերուն:

— Պատուով մարդ ըլլար:

Մեր բանը բուրդ է:
Չեր բանը բամբակ:

— Մեր բանը անաջող է, ձերն աջողակ է:

1) Ըգուս, ափ. 2) Կեղծաւոր. 3) Մազդարի

**Խաչ չի հանեցիր, չի հանեցիր,
Մէմը հանեցիր, ան ալ՝ աչքըդ հանեցիր:**

—Մի բան, գործ արած չէ, մի անգամ արիլ է, այն ևս աջողած չէ:

Գինին նես կըմանէ՝

Սըռը 1) դուրս կելլէ:

— Հարրած մարդը ճշմարիտ կիսօսէ, ծածուկը կյայտնէ:

Խօսքդ մեռղով 2):

— Խօսակցի խօսքը վերջացնել, կտրելու ժամանակ, ուրիշ խօսք սկսողը քաղաքավարութեան համար այս կանխաբանը կասէ:

Ջուր կը ծեծէ:

— Անգործ, պարապ չըջող մարդ:

Մաղը ծակ է,

հո՛՛մ

Բրինձը քարո՞տ է:

— Կասնն ներկայ գտնուող այլազգի վերաբերութեամբ իմանալու համար, թէ արդեօք նա հայերէն խօսուած բանը կհասկանայ:

Բանը բուրդ է:

Չանը կտրած է:

— Աղքատացել է, համեստացել է:

Տակը մաւի է:

— Անաջող է:

Բաց բերան է:

— Խելօք, գաղտնիք պահող չէ:

1) Գաղտնիք (սըռ). Մեղր:

Երկու երեսէն շուն,

— Շողորթող մարդ:

Երկու տան կատու:

— Երկու տունէն շահուող մարդու կասն:

Ոտքին տեղ արիւ է:

— Պէտք չեղած տեղն յաճախող մարդու կասն:

Տեսնիս՝ տեսնելու է:

— Տարօրինակ գեղեցկութիւն ունի:

Բերանիդ ապուրը չէ:

— Քո խելքիդ բանը չէ:

Օտերն՝ տղայ է:

Լս առէ:

Օտերը, տղան՝ մէկ է:

Կարկտանքը իրմէն է:

— Մեր օգնութեան կարօտ չէ:

Թաթաւը ծովը կուգայ:

— Հարուստ մարդը աւելի շատ կվաստակի:

Չի վաստակած ստակ շատ:

— Կասնն իրրն մխիթարութիւն, թէ կարելի չէ միշտ քստակ վաստակել:

Երթայ ու չի գայ:

Բլալուն՝ կըլլայ:

Խօսքս պատիւ:

— Խօսք չճակացողին կասն:

Շատ փոսէ անցիլ է:

— Շատ փորձանքներ տեսիլ է.

Շատ շուաններ կտրիլ է:

— Անպիտան և քարշ եկող մարդ.

Մարդս մարդով է:

Թաքածը չի լզիլ:

— Ասած խօսքը կկատարէ, յետ չառնիլ.

Ըծը կտաւէն դուրս:

— Չվաստակեցաւ, հաշիւը պարտապար 1) եկաւ.

Խնդամարիկ ըլլաւ:

— Բազդաւոր լինիս.

Թաթխուեցաւ՝ մտլախ 2) էղաւ:

— Կեղտոտուեցաւ.

Յաւս ցաւի վրայ:

ևս ասէն

Յաւս փորը:

Լշն ախտուէն զուաց:

— Յիմարութիւնը ցոյց տուաւ.

Լերանը քամիին բացիլ է:

ևս ասէն

Լշտահդ 3) թրջոց գիր:

— Ձուր տեղը կսպասէ.

1) Հուսասար, համեմատ. 2) Գոռչի ևսդ, որ ցեխի ձկն կը պատկի՝ երբ մա-
քուր ջրերը ցամախն. 3) Երանթակ.

Հողաթափները դիմացը դրին:

— Ճանապարհ ձգեցին, կասուի հեգնօրէն:

Աշխարքէս կշտում չկայ:

Դրացիի կրակով էրուեցայ:

— Դրացիի պատճառով վնասուեցայ:

Աշխարը հազար էղիլ է:

— Հարրած ջբաւորին՝ իւր ջբաւորութիւնն ևս հարստութիւն կերենայ:

Յօրինեց, ոսկեջրեց:

և ոսկե

Յօրինեցի՝ ոսկեջրեցի:

— Մի բան հնարել է և շահուել է:

Անցուկ՝ մոռցուկ:

և ոսկե

Անցուկը՝ մոռցուկ ըլայ:

Օտրացաւ՝ ծրուեցաւ:

Մեծացաւ՝ մեծ-ցաւ:

— Քանի մեծանայ մի դաւակի, այնքան կաւելանայ և ծնողների հոգան ու նորա պատճառած ցաւը:

Պոչը գլխէն անցիլ է:

— Աւելի չափազանց բանին կասեն, զոր օրինակ ծախքը աւելի է քան արդիւնքը:

Օտարը՝ ծարին հասաւ:

— Մի՛ որ և իցէ նիւթ՝ պլտքին հաղիւ բաւական եղաւ:

Այլաւ, մտաւ՝ աւետիս:

— Կասեն այն մարդուն, որ ամէն բանի անտարբեր է և ապուշ:

Օրդ՝ օր արա:

—Վայելիր:

Հախս 1) է նը՝ կուգայ:

—Արդար հատուցունն կըստանամ:

Չաւակաց կսկիծը՝ կրակէ շապիկ է:

Երևուս չունը կտրուեցաւ:

—Կեանքիս թելը կտրուեցաւ:

Շունը տէրոջ կը ճանչնայ:

Տահայ 2) շատ ջուր կը վերցընէ:

—Մինչև գործն ի դուրս գայ՝ շատ փող, հոգս, ժամանակ կհարկաւորի:

Մեռողը 3) բերան սատանայ:

—Քաղցրախօս, բայց չարամիտ մարդ:

Քիրեմիթէ 4) եղ 5) կելլէ:

—Ժլատ մարդէ բան կելլէ, ողորմութիւն կլինի:

Ստակը՝ ստակ կը վաստակէ:

Քաղցածը՝ քացիածն ալ կուտէ:

Շուտզուրուցը՝ սուտզուրուց ալ կըլայ:

Եսօր թանգ, վաղն աժան:

—Ասօր բանը չգիտեմ թանգ է, վաղը կլմանամ՝ կաժաննայ:

Իր մեղքը՝ իր վեղը:

Քու հողիդ, քու Եստուածդ:

1) Իրաւունք. 2) Դեռ հս. 3) Մեղք. 4) կղձար. 5) Իւշ.

Վզալաման, սխտորգուշ:

— Մէկզմէկի չհասկացող երկու խօսակիցներու կասին, որ կը խօսին ու չեն հասկանար:

Նորա խելքի բալիքն է:

— Կասին այն մարդուն, որ ուրիշին իւր խելքովը կշարժէ:

Նա պրուսայէն ջուր կը խմէ:

— Հպարտ, մեծամիտ մարդ:

Մուկի ծակը բարի շատ:

— Հարստութիւնը չի ցուցնող մարդ. քովը շատ բան կայ, ծածուկ մարդ:

Քար կըսիմէ՝ ջուր կը հանէ:

— Ուժեղ մարդ:

Մէկ տախտակը պակաս է:

— Խելքը կատարեալ չէ:

Մատին փաթթիլ է՝ ման կը բերէ:

— Եւ սուին

Մատին փաթթոց արիլ է:

— Խորամանկ մարդ, որ ուրիշին իւր նպատակներուն կծառայեցնէ:

Թըրջէ ու ջուրը խմէ:

— Անպիտան, անպէտք մարդ:

Ղուշտ տան՝ քաղցած կատու:

— Հարուստ տան մէջ մի մարդ քաղցած է, ծակ աչք, աչքը ուրիշի ունեցածին վերայ դրած մարդ:

Արակը ձգիս՝ մուխը չելիլ:

— Փտած բան:

Ահաջներուն ջուրի ձան կուգայ:

— Ուրիշի նեղութեան, չքաւորութեան, վշտին անտարբեր,

Օխոր 1) պորտով վրան ընկիւ ին:

— Անկուշտ ազահ մարդիկ, անդադար կուզենան և երբ մի մարդու իրեն օգնութիւնը խնդրելով նորան բռն կլինին:

Ճակատիս զիրն է՝ կքաշիմ:

Երկու ոտքը մէկ հողաթափ:

— Շտապող, շատ բանի ետեւ ընկնող մարդ,

Շունը տիրոջը չի ճանչնալ 2):

— Բազմութիւնը խիստ մեծ էր՝ ասել է:

Հարիւր շունին մէկ քար:

— Հարիւր խօսողներուն՝ մի խօսքով պապանձեցնել:

Շաքարը՝ շան բերանն է:

— Լաւ աղջիկ կամ երիտասարդ վատին ընկիւ է:

Աչքէ տես՝ բերնէ կարօտ:

— Սիրական մարդդ կուգայ հիւր, շատ քիչ կկենայ՝ կերթայ կամ մի բան կտեսնէ՝ կուզենայ, բայց անկարող է ձեռք բերել:

Ես տաքին՝ բուք չի դիմանալ:

— Այս ծախքին դրամ չի բաւիլ:

Սօր մանածը ծախող է:

— Անվաստակ, անպիտան զաւակ, որ մօր ձեռքին վաստակը կծախսէ:

Նա բուբուկի ցեղ է:

— Մէկ տեղ չի կեցող, աստանդական մարդ:

1) Եթէն. 2) Ճանաչել.

Աստուած նորա բանը առիլ է:

— Կորած, յուսակտուր մարդ:

Շունը իրեն շնութիւնը կանէ:

— Վաս մարդը իւր վատութիւնը կանէ:

Երես առիլ է՝ աստառ կուզէ:

— Պինդերես մարդ, որ քանիցս անգամ օգնութիւն ստանալէ յետոյ՝ դարձեալ կինդրէ, և մի մարդ, որ քաղաքավարի բնդունելութիւն ստանալուց յետոյ՝ կը լրբանայ, աւելին կպահանջէ:

Սրտիս ճճուն սատկած չէ:

— Աշխատաւոր մարդ, որոյ եռանդը դեռ սպառած չէ:

Հող բունիս՝ ոսկի դառնայ:

— Օրհնենք է:

Վունդ անուշ, երազդ բարի:

Շունին տաս՝ շունը չուտիլ:

— Վաս, անպիտան ուտելիք:

Ինքն իր եղով կրտապակուի:

— Չունեոր մարդ ինքն իւր նեղութիւնով կնեղուի, առանց ուրիշին ծանրութիւն պատճառելու:

Չանը տաք տեղէն կելլէ:

— Ունեորը չունեորին դրութիւնը չհասկանալ:

Իերնէդ էլաճը՝ քամին տանէ:

Եւ ասէն

Իերնէդ էլաճը՝ ծոցդ թափի:

— Անպիտան խօսքերդ քամին տանէ, ասածդ քեզ դառնայ, անէծքերեան մարդու կասեն:

Մեռելի աչքէն արտասունք չելլիլ:

— Կարծրասիրտ, անխիղճ մարդէն ողորմութիւն չելլեր:—

Մարդու աչքը հողը կրկշտացնէ:

Մարդու աչքը գետինը կրկշտացնէ:

— Մարդ մինչև մեռնիլը չըկշտանալ:

Պասը մեր վիզը անցաւ:

Եղհացքը մեզի համար եկաւ:

— Չունեոր աղքատ մարդիկ կասեն պահք չպահող հարուստներուն ընդդէմ:

Մէկ կօլի 1) ձուկ ինք:

— Մէկ վիճակի մարդիկ ենք:

Եմէն կլորը՝ ինձօր չէ:

Շունը՝ շունէն շուն էլաւ:

— Երեցածէն աւելի վատ, խորամանկ մարդ:

Եսելուն—խօսքը, ածելուն— հողը:

Ուղտը դգալով ջրէ կրկշտանայ:

— Աղահ մարդը քիչ բանով չի կշտանայ:

Մուկն ընկնի՛նը՝ գլօխը կը պատուի:

— Տան միջ ուտելու բան չկայ:

Լուին համար եօռղանը 2) կէրէ:

— Քիչի ետեկն ընկնելով շատը կորցնել:

Պատիւ չէ՛ պատիժ է:

Սատանային անկաջը խուլ ըլայ:

1) Լիճ. 2) Ահրամակ.

Խուլը մունջին հասկըցած չէ:

—Երկու անպիտան մարդիկ մէկը միւսին հասկացած չեն:

Արտասուքը հոգիին արիւնն է:

Վուշտը քաղցածին մանտր բրդիլ է:

Բարակ մանած, երկան թե՛ղ է:

—Քո արած բանդ չէ, ինչո՞ւ կպարծենաս:

Աչք չէ՛ պատի ծակ է:

—Մի բան լաւ չը նկատող, չդիտող մարդուն կասեն:

Ի՞նչ մեղքը մեղքի վրայ դնիմ՝

Ես ծամիմ, դո՞ւ կուլ տաս:

—Ես աշխատիմ, դո՞ւ վարձատրուիս, դո՞ւ վայելիս:

Ջուրը ձգիս՝ վրան կելլէ:

—Արթուն գործունեայ մարդ:

Ուտումը, իսութումը մէկ պիտի ըլայ:

—Շուտով, շտապելով պիտի կատարուի գործը, քանի բան ի միտին կվերջանայ:

Ութին տակը ձմերուկի կճէպ գրին:

—Խարել ասել է:

Նարա ոսկի ապրջանը ձեռքն է:

—Արուեստաւոր մարդու կասեն:

Սաղ 1) գլօխս աւետարանի տանկ դնիմ:

Ես ասէն:

Զի ցաւած գլօխս աւետարանի տանկ դնիմ:

—Ի դուք տեղը հոգսի մէջ մտնիմ:

1) Սաղ կը նշանակէ սուղջ:

Երդում՝ անիմ, գլօխս չի ցաւիլ:

— Խօսքս, կարծիքս այնքան ճշմարիտ է:

Սուտ խն կըլայ, պատը կուտէ:

— Օրէնք չպահող է:

Երեսը թուքնուս նը, վարդի ջուր է կատէ:

— Անամօթ մարդ:

Ասածիս պէս՝ խըեարը 1) ծուռ կըբսնի:

— Գիտցած բանը եթէ յայտնուի՝ անբաւականութիւն կծագի:

Խապա 2) թողի 3) վրայ չի պառկիլ:

— Լիեզծ կամ սուտ խօսքի չի խարուիր:

Աստուծոյ մատը մէջն ըլայ նը՝ կըլայ:

— Եթէ կաւք Աստուծոյ է՝ եղիցի:

Փուշ ալ ըլայ, պատ է:

— Տղու կամ պառաւի, եթէ պահապան դնեն մի բանի, այսպէս կասեն:

Լեզուին վրայ ձագ չի դաղրիլ:

— Շատ անուշ խօսող մարդ:

Նորա բերանը լօբիայ չի թըջուիլ:

— Խօսք չպահող, դուրս հանող մարդ:

Երանս քամիին պիտի բանամ:

— Անգործ՝ անօթի մեամ:

Շունն ալ մար չըլայ:

— Մարերն իրենց զաւակներէն նեղութեան մէջ կը տրտնջան:

1) Վարունգ. 2) Թուռ. 3) Փուշ:

Մէկզմէկի միս թող ուտին:

— Կռուարար, անհաշտ մարդիկ թող կռուին:

Մէմը ճին ¹⁾ էղար, մարդ մեռուցիր:

— Մի անգամ իշխանութիւն ձեռք բերիր, այն ես ի քեան մարդու գործ դրիր. կատակով քեան սուտղին կասեն:

Շունը շան վրայ շատ կը հաջէ:

— Կրբբ ւրբի վերայ շատ կ'սուէ:

Խըպըլիկը ²⁾ խելք ունենայնը, կրակին կէրուի:

Շատին ըլաս, քիչն ալ կը կորցնուս:

Մեղքը՝ ստակի վեզն ըլայ:

Կրակն ու բամպակը մէկտեղ կը կենան:

Տառաթ շատ, հոգի—հաւատ չկայ:

Նորա լացը՝ քիթին տակն է:

— Չնչին պատճառներով լաց եղող:

Լշն ինչ գիտէ նուշի համը:

— Գէշ մարդն ինչ գիտէ լաւին արժէքը:

Չորս քովս ծով, ես մէջը:

Ես տե՛ն

Չորս քովս ծով, ես օրթան մնացի:

— Անեւանելի վտանգի պատահողները կասեն:

Ըւելի բարին փոր չի ծակիլ:

Օրօրօցս կոտրէր, մամաս գլօխս լուանար:

— Երեխայի ցանկութիւնն է, երբ որ նա ատամներ կհանէ:

1) Գե. 2) քիթեան.

կը ծամիս, կը ծամիս՝ կուլ չի՞ս տալ:

— Խօսքը կը պարտցնես ու բուն ասելիքդ չես ասիլ:

Ես քեզիմէն շատ շապիկ մաշել իմ:

— Աւելի փորձառու եմ:

Ի ուրի՞ն կը քայէ, իզը ¹⁾ պէլլի ²⁾ չանիլ:

Սէկ ոչխարէ երկու մորթի չէլլիլ:

Սե ծովին օրթան ալաճախ ³⁾ ունենամ, հէլ-պէլթ ⁴⁾ մէկ օր մը կելլէ:

— Յոյս ունի առնելիքն ստանալու:

Հաւկիթի գողը, հաւ ալ կը գողնայ:

Ինչ ջուր է, ինչ պուղ ⁵⁾:

— Մանկութենէ ելած է տարիքով, բայց արբունքն հասած չէ:

Ստակ ասած բանը աւուճի ⁶⁾ աղտ է:

— Այսօր կարողութիւն ունի, վաղը չունի:

Սիլ կասէ իմ մածունս սե է:

— Ամենայն մարդ իւր ասածը ճշմարիտ կճանաչէ:

Շունին պառկած տեղը եղոտ օսկոտ կը փնտռէ:

Եւս ասէն

Շունին բունը օսկոտ չի մնալ:

— Չունեցող մարդէն բան կպահանջէ, կուզէ:

Տղին ճէպը միրգ չի մնալ:

Տարին մէկ օրուան պէս բան է:

1) Հեար. 2) Յայանի. 3) Առնելիք. 4) Ի հարկէ, անշուշտ. 5) Ստույգ. 6) Ակուս.

Նայէ՛ ետքը մածունը թան չի դառնայ:

— Սուս խօսքդ չի յայտնուի:

Ճակատս բաց է՝ ամբշնալու տեղ չունիմ:

— ձշմարիտ եմ:

Հնդկաստան ընկուց կոտորին նը, դուն մէջէն
կելլես:

— Ամենայն բանի մէջ գտնուող, խառնուող:

Խարիպը թէմսէլ¹⁾ ըլլա նը՝ հիւանդ իմ, կասէ:
Եղջեկը միսափիր²⁾ է, ժամանակն եկա՝ վայելէ:
Ուրիշն վրայ լացածէդ, քու վրադ լաց:
Հայ-հայը գնաց, վայ-վայը մընաց:

— Ունեցած կայքը կորուցել է:

Իմ լացիս մի՛ նայիք, գաթան խորթեցէք³⁾:

— Հարսնացու աղջիկը, որ լաց կլինի, կասէ:

Խմորը մենք շաղուեցինք, գաթան դո՞ք կուտիք:
Եթէ ինձի կախին՝ մէկ կաթ արինն չելլի:

Ո՛չ մի կողիկ⁴⁾ չունիմ:

Ժամէն ես կուզամ, սղորմի Լստուածը դո՞ն
կասիս:

— Գուն ինձ կպատմես այն բանը, ինչ որ քեզմէն լաւ դիտիմ:

Հերուան խելքիս ես աս տարի չիմ հաւնիլ:
Եչքիդ վրան ունք ունիս՝ ասող չիկայ:

— Նորա վերայ ծուռ մտքով նայող մարդ չկայ:

1) ԾՊԼ. 2) ՀԻՐ. 3) ՇԻՆԵԿԷՐ. 4) ԴՔՄԸ.

Միայն հաւի կաթ չի կայ նարա տունը:

— Ամենայն բարեօք լի է նորա տունը:

Հինգ քապիկի համար վեց քապիկի մոմ կը վառիս:

— Քիչ բանի համար՝ շատ ծախս կանիս:

Մենք ալ գողութիւնի էլանք, լուսնեակը ծագեցաւ:

— Մինչև գործի ելանք, գործի ժամանակն անցաւ:

Եւմէն մարդ չիմ ալուրս ճերմակ է՝ կասէ:

— Ամենայն մարդ իւր բանը կգովէ:

Հիչ տեսած չիմ՝ շիտակին քաղցածք, ծուռին կուշտը:

Եւմէն բանը ճանճի պէս պատին չի կպչել:

Ամեն բան մի ենոյն գրութեան մէջ անփոփոխ չի մնալ:

Շունը՝ ամառ գանը, չարտախ 1) կը խորթիմ ասիլ է:

— Աղքատը ձմեռը կտանջուի, ամառ որ գայ՝ մէկ գործ կանեմ, կասէ:

Պանակը օսկոռին 2) համեւէն ետքը, ի՞նչ օգուտ ունի:

— Պործն իւր ժամանակին պէտք է կատարել:

Լըրիկմարդը երեսին վրայ մազ ունի՝ նորամէն վախեցիր:

— Զգոյշ կաց:

1) Հովանոց. 2) Ոսկոռ.

Խեին խրատ, սեին սապոնն 1) ի՞նչ, թող անէ:

— Յիմար մարդու ինչքան խրատ տաս, դարձեալ օգուտ չունի:

Երէկ լաւ էր քան ասօր, վաղերէն զգուիլ իմ:
Որբին խրատ տուող շատ, հաց տուող չի կայ:
Ուրտեխէն բան կարծիք չես անիլ, բանը հո-
նէն կեղևէ:

Ի՞նչ անիմ, որ աշխարհս մեծ է, ու իմ դուքս
նեղ տեղ է:

— Ի՞նչ օգուտ ինձ, որ աշխարհիս մէջ շատ հարստութիւն կայ,
ես նեղութիւն կ'աշխարհ:

Գէշուկ, դու հոս կեցիր, քեզիմէն աղէկը չի
գտնիմ նր, կենէ 2) քեզի կուգամ:

— Մէկ մարդու հետ լաւ ես՝ վերջը կաւրուիս, կը հեռանաս
նորամէն ե երբ առաւել լաւը չը գտնես, դարձեալ գէշին կերթաս:

Ղէ՛հէզով 3) հարսը կերիլ է հէմ իրեն բերածը,
հէմ էրկան դատածը:

Լան օրդ նեղ արա, որ նեղ օրդ լան ապրիս:

— Յաջողութեան օրերումդ աւելորդ ծախսեր մի աներ, որ նեղ
օրերումդ էլ ապրուստ ունենաս:

Հէմ՝ խոտը սաղ 4) մընայ, հէմ կուլը գէր կենայ:

Չելլէ բարու տէրը, ելլէ զաւակաց տէրը:

Ընամօթ երեսէն սե բան չկայ:

Ընիզ օրը՝ խեին առաւօտը:

1) Օճառ. 2) Գարձեալ. 3) Օժիտ. 4) Ողջ, ամբողջ.

ԱՌԱՆՔԻ ԶՈՐՄ ԼՈՒՆԱԼ ԵՄ ՅԱՅԻ ԶԱՆՈՋԱՆ ԲԱԳԱԲԱՅԻՈՅ՝

Սոխ ու հաց,

Սիրտը բաց:

Ով որ փրքանայ,

Շուտով չքանայ:

Թուխ ըլի,

Պօլ ըլի:

Լն վաղ էր,

Որ էջը կաղ էր:

Սէկ սանտրի կտաւ է,

Սէկ Տինածի մանած է:

Լսա կրփրչիմ՝ զանգակ է,

Դու կրփրչիս բամբակ է:

Տապաղան շուռ տուր,

Ըպպասին կուլ տուր:

Հայր թակէ Արդանին,

Թուրքը թակէ Արդանին:

Սար ու ձոր,

Տէրտէրի փոր:

Բամբասանք է,

Բանն աանկ է:

Ըննելու ճիշտ,

Տալու ուիշտ:

Ապր մեծցաւ,
կաթը հատաւ:

Համ աջող,
Համ ձախող:

Ընծրեէն պրրծայ,
կարկուտին ինկայ:

Ըստուծոյ փէտը ձէն չունի,
Երբոր կըզայ՝ ճար չունի:

Մեղուն մեղր կը շինէ,
Գոռեխը կուտէ:

Բերան չէ, մաշտոց է,

Չեռք չէ, աջ ու խաչ է:

Հուպ տուր ¹⁾, փուլ տուր ²⁾,
Բերանդ բաց, կուլ տուր:

կացնի կոթը մեզնից է:

Էշը մեր էշն է, փալանը փոխիլ է:

Ըսած է առ ու տուր, և ոչ թէ առ ու կուլ տուր

Հան ուրտեղ կռկռաց, ձուն ուրտեղ ձգեց:

Մեռնիմ, որ ապրիմ:

Գնա՛ էշը ցեխիցը հանիր:

1) Սըխու. 2) Փթնեւ.

Ինչ իլիկը, ինչ պիլիկը, ինչ իր մանողը:

Մէկ սիմիսառ փողն է խօսում:

Պաս ուտեմ, պաս ուտեմ, էն էլ թանէ սպանօ ուտեմ:

Պետնաւորէն 1) հեռու ման էկիր:

Մեղը մեղը ասելով՝ բերանդ չի քաղցրանում:

Ըռտու ելար երես-խաչով՝ բանիդ կէսը արած է:

Ըմէն գլխից մէկ մէկ խօսք:

Կնկայ խումաշ հալաւը՝ մարդու օձախը կը մարէ:

Օղջխարն հեռացեալ ի խաշնէ՝ ուտէ գայլն:

Ի բերան խցեալ ոչ երբէք եմուտ ճանճ:

Թէ ձու կուզես հաւերէ, կըռկըռոցին համբերէ:

Լա է հաւկիթ ին կէսը, քան թէ ամբողջ կճէպը:

Խելացի կին՝ համբերող կնիկ՝ տունն է երջանիկ:

Լա է անագան՝ քան երբէք:

Ընհրաւէր հիւրք, վատթար են քան զթիւրք:

Թէ ստակ ուզես ազահ հարուստէն, մուրացեալ լինիս քան զքեզ աղքատէն:

Ըռտոց մէկ, ազահիցն՝ երկուս է գնում:

Ըրագ տայ, առատ տայ:

1) Պետնաւորէն կը նշանակէ վասանուն:

Կարասումը ինչ ձէն կուտաս, էն կը լսես:

Գիժը գնաց հարսնէտուն, ասաց՝ սա լաւ է
քան զմեր տուն:

(Հատ մօտի *) հետեոցին, կարկտանքը սուտ
չուտ կուգայ:

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ Ք .

Սարմինս անուշ ¹,

Երիւնս թըթու ²,

Ոգիս կուծու ³:

Ընտոր՝ դաշտը ⁴,

Ընդադարը՝ ծովը ⁵,

Խըլխըլուկը՝ դարակը ⁶,

Պուպլուզիկը՝ թոնիրը ⁷:

Սայրը մազ է ⁸,

Տըզան տազ ⁹) է ⁹,

Տղին տղան կելլէ կը վազէ ¹⁰:

Մէկ բան ունիմ, բան չէ,

Հաւկիթ կածէ՝ հաւ չէ,

Չորս ոտք ունի՝ շուն չէ,

Գընա՛, գըտիր, ի՞նչ է ¹¹:

Լուս կըլայ, մութ կըլայ,

Մէկ մարդը՝ երկու կըլայ ¹²:

*) Նորաձեւութիւն. **) Չըզլախ, մերկ.

1 Չափը. 2 խաղողի գինի. 3 Օղի. 4 Օձ. 5 Չուկ. 6 Մուկ. 7 Կատու.
8 Հաւը ունի փետուր. 9 Հաւկիթը լերկ է. 10 Վառեակ. 11 Մըջիւն. 12 Հայելի.

Չորս հատ կախիչք, չորս հատ կոխիչք,
Երկու տիք, մէկ իք 1:
Փաթ կանէ կրթըռչի,
Արպած տեղը կրկրպչի 2:
Խըճըճիկ, խըճըճիկ, ճերմակ խըճըճիկ,
Կը մորթիմ, կը մորթիմ՝ արիւնը չէլլել 3:
Լ՛ռակ, առակ, դաստառակ,
Կէտը գործած, կէտը չի գործած 4:
Ղերմակ գետին, սև պոճիկ,
Չեռքովս կցանիմ, բերնովս կժողվիմ 5:
Վրաս կառնում՝ կուլայ,
Վար կըղընիմ՝ սուս կըլայ 6:
Մէկ աման մը նառ,
Կուզես նը առ 7:
Աարմիր տախտակ, ճերմակ գամ,
Նեղ փողոցէն երթամ, գամ 8:
Տակը գոց, վրան սղոցք,
Կէլլէ, կկանչէ մեռելոց *) 9:
Չորսդին դող,
Օրթան խոռ 10:
Չորս քօշայ **) քուրսի ***) , մէջը իլինք ոսկի,
Խնամիները շարուեցան, սկսեցին խօսքի 11:

*) «Կը կանչէ մեռելոց» ասել կուզէ՝ թէ քուն եղողներուն կը զարթեցնուի:
) Անկիւն *) Նստարան.

1 Կող. 2 Գնասկ հրացանի. 3 Գանիր. 4 Զեռք. 5 Թուղթ, զիք կարգաւ.
6 Զուրթակ. 7 Զուր. 8 Լեզու, բերան. 9 Ագապաղ. 10 Ինքնու. 11 Դաստառ-
տանասուն.

Ղի՛նկ արաւ՝ մէջն ընկաւ,
Ըն ալ անոր մէջն ընկաւ 1:
Ար վազիմ՝ շուն չիմ,
Ար ցօլամ՝ հայլի չիմ,
Ար խրղղիմ՝ կատու չիմ,
Գընա՛, գըտիր, ի՛նչ իմ 2:
Հաւ իմ՝ կաթ ունիմ,
Գազան իմ՝ խանաթ 3) ունիմ 3:
Չորս կախիչ, չորս կօխիչ,
Երկու տընկիչ, մէկ տըմտըմպիչ 4):
Ըսանց մաղի կը մազուիմ,
Հողին հետը կը շաղուիմ,
Գետնին տակը կը թաղուիմ,
Ծառին բուսին կուտամ աճ,
Սև հողը կնէրկեմ կանաչ 5):
Գիշերները՝ արթուն զարթուն,
Յորեկները՝ նըստած խաթուն,
Ինչ որ կուտիմ, անաղ կուտիմ,
(Իթուն 6)) օրը մատաղ կուտիմ 6):
Պապայիս կուտին,
Ինձ կը խմին 7):
Սէկ հօրէ՛ չորս աղբար,
Տայմայ 8)) կը վազինք, չենք հասնիր իրար 8):
Ըսօր կըլոր մէս մէս քար,
Աղը՝ կթըռչիմ՝ վեր ու վար 9):

*) թև. **) Շարժող, գնացող, եկող. ***) Ամբողջ. ****) Հանապաղ.

1 Ազանջ. 2 Զոր. 3 Զիջ. 4 Կոզ. 5 Անձրե. 6 Կատու. 7 Խաղոց.
8 Անի. 9 Զու.

Մայրացք իմ դարնան,
Ըմառը կղովացնում,
Սուտեցնում աշնան,
Չմեռը կտաքցնում 1:

Մութ ալ չիմ, թութ ալ չիմ,
Հէմ կրսեցնում, հէմ կը մեռցընում 2:

Աարմիր հարսեր կանանչ ակնունքու վրայ
փռուած,

Նանկըռտան կատուներ չորս քովերը նըստած 3:

Լղբիւր իմ, չորս դիս կամարները մազ է,

Եւ տուրտում էղայ ջուրըս կը վազէ 4:

Խանաթը կովեր,

Կերան չէլ 5) ու ցան,

Գընացին կորան 6:

Խնքն՝ փատ է,

Դունչը մազ է,

Ես կը քաշիմ,

Նա կը վազէ 6:

Մէջս ունիմ երեք տառ,

Ար կարդացուիմ երկու բառ,

Դէպի առաջ՝ քաղաք իմ 7,

Դէպի ետքը՝ մեծ նաւ իմ 8:

Լնուն տուր թըռչունի 9,

Որ տասն երկու բուն ունի 10,

*) Չէլ կը նշանակէ դաշտ .

1 Մառ. 2 Լեզու. 3 վարդ. 4 Արտասուք. 5 Մարտի. 6 Ինկ, բոբ,
պղկատ. 7 վան. 8 Նաւ. 9 Տարի. 10 Ափս.

Բուներու մէջ՝ չորսական,
Չէշիտ ¹⁾, չէշիտ հաւկիթ կան ¹,
Ըդ հաւկիթներու մէջէն,
Եօթնական ձագեր կելեն ²:

Ղիրի իմ՝ թուք չիմ,
Ղերմակ իմ՝ փուք չիմ:

Օրնած օրէդ,
Ընպակաս եմ փորէդ ³:

Եալթ կանէ, Էուլթ կանէ,
Մէկը երկուս կանէ ⁴:

Չեր թապլածը՝ ես կուտիմ,
Իմ թապլածըս՝ դուք կուտիք ⁵,
Ինձի ալ հետը կուտիք ⁶:

Ստանպօլ փատ կը կուտրին,
Նըղըլները ⁷⁾ հոս կը թափին ⁷:

Պապաս ստակ ունի, կը համրէ, կը համրէ՝ համ-
րելու չի կրնալ ⁸:

Սամաս մէկ սաւան ունի, կը ծալէ՝ կը ծալէ,
ծալելու չի կրնալ ⁹:

Երեսուանց հայելի,

Տակեւանց ածելի.

Ար կըտրէ ու կերթայ,

Ար կըտրէ ու կերթայ ¹⁰:

¹⁾ Ցեսակ տեսակ. ²⁾ Ցաշիչ.

1 Եղանակ. 2 Օր. 3 Կաթ. 4 Հայելի 5 Խողի ձագ, խոճ. բոր. 6 Խող. 7 Հե-
ռագրի մեքենան. 8 Ըստեղբ. 9 Երկնք. 10 Զուր.

Առգամ փափուկ,

Աերթամ ծածուկ.

Մարդոց պաղ իմ,

Տրդոց խաղ իմ ¹ :

Օճուռնդս երկինք, թաղումս զետին ² :

Օճուռնդս զետին, թաղումս երկինք ³ :

Ընտրոր դերձան, անձակ հիլուն, Ըստուած
շարից, մարդը քակից ⁴ :

Մէկ սընդուկ ^{*} ունիմ՝ մէջը սակի, դուրսը
արծաթ ⁵ :

Ախատ տաշտ պատն ի վեր ⁶ :

Ջուրէն կելլէ, ջուրէն կը վահնայ ⁷ :

Պղտիկ իմ, պղտիկ իմ՝ աշխարհ մէջս կմեկնի ⁸ :

Ինքը ծուխ, արևելքէն արևմուտք կը թռչի ⁹ :

Չորս երկան, մէկ գունդ՝ բոլոր աշխարհ կը
քալէ ¹⁰ :

Չիէն վեր, շունէն վար ¹¹ :

Երկար աղիք, ծարը ծաղիկ ¹² :

Երթամ գամ, երթամ գամ ¹³ :

Յօրեկը կը քալէ, կը քալէ, իրկունը մէկ տեղ
կը բռնէ ¹⁴ :

Մէկ հատ պապի ունիմ, միրուքէն կը քաշիմ
ետեէս կուգայ ¹⁵ :

^{*} Սընդուկ կը նշանակէ արկղ.

1 Զիւն. 2 Անձրիկ. 3 Մտի. 4 Խաղոց. 5 Զու. 6 Ահամբը. 7 Աշ. 8 Աշք.
9 Միտը. 10 Մարդ. 11 Թամբ. 12 Զրոց. 13 Զոճան. 14 Գաւազան. 15 Գուն.

Երկու աղբիւր ունիմ՝ Տինգ 1) եղբայր էտեւն
կերթայ 1:

Քոյրը աղբօրը միսափիր 2) կուգայ, եղբայրը
երեսը կը փախցնէ 2:

Ինքն կենդանի. վայ-վայը մէջը 3:

Երկուսը անբաժան, երէքումին կը բաժնին 4:

Աեսճատ Տաց՝ տունին թէփէն 5):

Սաղօրը կը քալէ, գիշերը բերանը բաց կը մնայ 6):

Գըլօխ ժամ է, փորս ան է, պոչս ա կ 7):

Մէկ մեծ տուն ունիմ առանց դուռ՝ փեն-
ճերէ 8)), մէջը իլինք 8)) մարդ 8):

Վ Ի Ճ Լ Կ Ք.

Յերեկոյի նախընթաց աւուր տօնի Համբարձման Քրիստոսի
աղջկուներ եօթն զնան անշուշտ և անտես ի մարդկանէ հանել ջուր
յեօթն ջրհորոց, և ժողովեալ զջուրսն ի սափոր մի զարդարեալ ծաղ-
կամբք և ծածկեալ բեհեզով զնեն ի պարտիզի: Իսկ յաւուր Համ-
բարձման ժողովին ի միտին աղջկուներ և կանայք ընդ նոսա, տա-
րածեն զորդ ի վերայ խոտոյ և իւրաքանչիւր ոք ի նոցանէ արկանէ
ի սափորն նշան ինչ, առհասարակ բանալի կամ մատանի: Եւ ոմն
ի կանանուոյն ասէ զայս նախերդ վիճակաց՝ Եվ իճակ վիճակ, օսկի
կոճակ, վարդ մանուշակ, թիւրլիչիչակ 8))): Եւ յետ բանիցս
այսօցիկ բառնան զիւրեանջա ծաղկանց, ապա շարունակէ ասել կինն

1) Հիւր. 2) Գաղաթն. 3) Գաղաթն. 4) Գաղաթն. 5) Լի. 6) Գաղաթն. 7) Գաղաթն. 8) Գաղաթն.

1 Գիթ. 2 Մահիկ. 3 Հիւանդ. 4 Մկրտա. 5 Կիտալուսին. 6 Կօշիկ. 7 Ժա-
մանակ. 8 Զմերուկ.

այն՝ զերգս վիճակաց, և յաւարտ մէն միոյ վիճակացն, ազջկունք
երկու՝ փոխ առ փոխ հաննն ի սափորոյն զնշանսն մի զմիոյ զկնի,
և որոյ իցէ նշանն՝ նմին և պատշաճեցուցանեն զիմաստ երգոյն:

Վիճակ, վիճակ կանչեցին,
կանաչ մէյտան 1) ձևեցին,
Պիւլպիւլ ձի հեծցուցին,
Շուտ մուրատիս հասցուցին:

Ոսկի աղաւնի ըլլայի,
Ոսկի սենի 2) կըտկըտայի,
Մարգրտէ թէլ կապէի,
Ըլէմի 3) Սուլթան ըլլայի:

Մանուկը ծառի տակը սլառկիլ էր,
Օտալ ծալ ոսկին գլխուն տակը դրած էր.
Հացն էր եփած դրած,
Ըյն քո ճակատդ էր գրած:

Մէկ ձուկ ունէի ծովն ի ներս,
Ար կանչէր „ելանեմ ի դուրս“,
Քրիստոս իր բերնով ասաց,
„Հանեցէք ի մըթնէ ի լոյս“:

Երկինքէն բայիք 4) ընկաւ,
Տաճարիս դուռն բացուեցաւ,
Տաճարն արևով լըցուեցաւ,
Սուրբ սեղանը զարդարեցաւ:

1) Հրապարակ. 2) Սեղան. 3) Բուր աշխարհի. 4) Բանալի.

Ես ծառ էի կայնրման,
Բոյոր ճիւղերրս լրման,
Հայրրս մայրրս ուրախանան,
Եզգականներրս խրնդան:

Հերու մէկ գօտի ունէի,
Եյս տարի երկու եղաւ,
Երկուսն ալ տուտու խուշ ¹⁾,
Տուշմանիս ²⁾ աչքը փուշ:

Ոսկի կըթիչ կըթէի,
Երծթէ մակարդ զարնէի.
Պարոնաց առջև բերէի,
Խնամիներուս հարկէի:

Երկինքէն մատանի ընկաւ,
Եկաւ մատրս գամուեցաւ.
Ես գիտէի՝ ակն ու մարդրիտ,
Բախտէս ճեվահիր ³⁾ բացուեցաւ:

Ես հազար նազար ⁴⁾ էի,
Աւարդիս հետ պազար ⁵⁾ էի,
Եմէն օր Եստօյ հետ էի,
Ես բախտ հազար ունէի:

Նայեցէք քուրեր, եղբայրներ,
Իմ՝ զըլխուս տէրվէթ ⁶⁾ բացուեցաւ.
Ղրղում՝ ցանեցի,
Աւարդեր բացուեցաւ:

1) Թուշան 2) Թշնամի. 3) Գոհար. 4) Ակնհարութիւն. 5) Շուկայ. 6) Բախտ,
յազուաթիւն.

Վազէի, վազէի, երթայի,
Շուտ մուրատիս հասնէի,
Սուրբ Գէորգ մով վառէի:

Ոսկի նաւ ունէի,
Երծաթէ մերտէվէն ¹⁾ ունէր,
Խլապտոն ²⁾ իւքլէմիշ ³⁾ եղիլ էր,
Ուրտեղ երթար օգուռլու ⁴⁾ էր:

Կանաչ խումղան ⁵⁾ բրոնէի,
Կանաչ պարտեղ ջրբէի,
Պիւլպիւլ ⁶⁾ ձի հեծցրնէի.
Շուտ մուրատիս ⁷⁾ հասցրնէի:

Սինտար ⁸⁾ մինտարին վըրան,
Հրրամէ նիստ վըրան,
Գանձ բարի գայ քո վըրան,
Թաթաւն իւր արտին վըրան:

Սինտար մինտարին վըրան,
Նիստ հրրամէ վըրան,
Շուտ առ խապուլ ⁹⁾ արաւ.
Չրգայ չարկամը վըրայ:

Կարմիր ձին ծովն ինջաւ,
Կար մի մանուկ վըրան.
Ոսկիէ պաստառ հագիլ էր,
Ըստուծոյ անունն էր վըրան:

1) Սահողոզք. 2) Ոսկեթեւ, արծաթաթեւ. 3) Բարձած. 4) Աջոզակ. 5) Հողէ
էրաման. 6) Սոխակ. 7) Բաշլանք, ն գատակ. 8) Բազմոց. 9) Ընդունեիք.

Վարէն ի վեր կերթայի,
Բամբակն էր գրգած դրրած.
Վերէն ի վայր կուգայի,
Հացն էր եփած դրրած.
Քրիստոս իր բերնով ասաց՝
„Այն քո ճակատդ էր գրրած“:

Արէն ի վար կուգայի,
Հացն էր եփած դրրած.
Վարէն ի վեր կերթայի,
Բամբակն էր գրգած դրրած.
Ատուած իւր բերնով ասաց՝
„Այն քո ճակատդ էր գրրած“:

Ելայ սարի վերայ,
Նայեցայ տաղի վերայ.
Տասներկու լուծ լըծած էր
Այն իմ բախտիս վերայ:

Ելայ սարին վերայ,
Նայեցայ դարին վերայ.
Տասներկու յոյս ծագեցաւ
Էլող տէվէթին ¹⁾ վերայ:

Ես երկայն խամիշ ²⁾ իմ,
Ղուռիդ տայամիշ ³⁾ իմ.
Կուզես ան, կուզես մի առնուր,
Ես քո ճակատիդ գիրն իմ:

1) Բախտ, յաշտութիւն. 2) Եղեգն. 3) Կաթընած, յենուած.

Երկինքը պատանեցաւ,
Ըստուածամայր երեցաւ.
Դուն, քուրիկըս, տուն գընա՛,
Խընդիրքըդ կատարեցաւ:

Չագ մը թռաւ ի դրախտէն,
Ատցին ունէր պսակ վարդէն.
Իերաւ գըլուխըս հագուց,
Ըսաց՝ ընտրեալ ես վաղուց:

Ալարէն ի վեր կերթայի,
Սուրբ նշան դիմացս ելաւ.
Ալերէն ի վայր կուգայի,
Սուրբ Սարգիս դիմացս ելաւ.
Սիրելի, ո՞ր կերթաս.

Հազար տարուան ճամբայ.
Ո՛վ որ այն ճամբան երթայ՝
Նարինջ ու թուրինջ բացուի.
Ո՛վ որ այն ճանբան բըռնէ,
Ըստուած մէկին հազարը տայ:

ՏԳԱՅՈՅ ԽԱՂԵՐ:

Խըպլիկ 1) խըպլիկ, տիտիկ 2) արա՛,
Ետքի բանը մըտիկ արա՛:
Ըսա՛՝ աղջիկ,
Կապադ 3) քուռջիկ 4):

1) Խիթեան. 2) Նիսան. 3) Բաճկան. 4) Ցնցաստ.

Ասա՛ մանչ,
կապաղ կանանչ:

կարապետ, կարմիր կապետ ¹⁾,
Երի ծեծիմ՝ գրնա վարպետ:

Ուրուր, ուրուր՝ աչքըդ կուր,
Տասներկու ձագուկըս տուր:

Եղջիկ, աղջիկ, կրծիկ արա՛,
Մեծ մի անիլ, պրզտիկ արա՛:

կրզտը կրզտը խաչերես,
Մորին ²⁾ երթայ՝ փայտ չիկայ,
Եղբուր երթայ, ջուր չիկայ,
Պինտապուրին՝ եղ չիկայ,
Խնամիներուն տեղ չիկայ:

Հէքեաթ ³⁾ Հէքեաթ պապրս,
Խաչխայ ⁴⁾ քիւրէկը ⁵⁾ տակըս,
Տաք տաք գաթան փորս,
Ելլիմ՝ երթամ Երևան,
Հացըս ուտիմ՝ գերանամ՝,
Թազայ, թուզայ ծերանամ:

Հաւի ճիւ, ճիւ, ճիւ,
Հան ելաւ թառին վըրայ,
Մէկ կուղ մը Հաւող ⁶⁾ կերաւ,
Հարբեցաւ, վար ընկաւ.

1) կապերտ. 2) Մոջաուուտ. 3) Բունկն. 4) Պխակ. 5) Թի, թիակ. 6) Խաղող.

Գանակ դանակ կանչեցին,
Փատ-դանակով մորթեցին,
Ռակոռը բուն խորթեցին,
Փետուրը վրան ծածկեցին,
Թը՛ռաւ պապինն երգիւքը 1) :

Թօփալ 2) խառղան 3) էկիլ է,
()Ճախին 4) դուռը նըստիլ է,
Պինտապուրը եփիլ է,
Գնացէք, տըղաք, փատ բերէք,
Եկէք պինտապուր կերէք,
Դու՛ փատ բերած չիս,
Դու՛ փատ կտորած չիս,
Դու՛ ջուր բերած չիս,
Դու՛ կրակ փառած չիս:

Երև, արև, արի դուրս,
Վեզի բերինք աչքի լուս,
Վու քուրիկրդ՝ լուսինկան,
Իերից չամիչ մէկ աման,
Ըմպը էկաւ, մութ արաւ,
Չամիչն աչքերէս կորաւ,
Իաց երեսրդ, արեգակ,
Ըփու՛ 5) չամիչ քեզ կուտանք....
()Դս, արևին իարեցինք,
Ըմպի տակէն հանեցինք:

1) Երգ, տանիքի պատու հան. 2) կայ. 3) Աղաւ. 4) Ղառարան. 5) Աղաւ.

Ուխտաւոր եմ զէպ Մնի,
Ղամբուն 1) կէսը քունըս տանի.
Չարթիմ էլլիմ տեղէս չըստ,
Բախտ չունիմ նր՝ մընամ փըստ *):

Տ Ղ Ա Յ Ո Յ Տ Ա Ն Տ Ա Ն .

Որդի ունիմ օղերով,
Հարս կը բերիմ քօղերով.
Պապան կելլէ մամերով,
Մաման կելլէ խունկերով.
Խաս 2) մօրը, խաս հօրը,
Ըճը թածը՝ կընկան,
Տանտան, տանտան,
Վարապետիս տանտան:

Տանտան, տանտան,
Եկիլին տղիս ձան կուտան.
Կեցէք, գօտին թող կապէ,
Թուրը քովը թող կախէ.
Բերէք տղիս չալ 3) ձին,
Գըտակ դըրից ալչին,
Աըրմայէ 4) խամչին 5),
Չարնինք շուտով փախի,
Սուրը Վարապետ հասնի:

*) Հաղորդեաց Ռափայէլ Պատկանեան.

1) Ճանապարհ. 2) Պատուական. 3) Պիտակ. 4) Ոսկեթեւ. 5) Մտրակ.

Ա Ղ Ջ Կ Ա Ն Տ Ա Ն Տ Ա Ն .

Եղջիկ ունիմ հարսնացու,
Արտրիճ կուզիմ փեսացու .
Եղջիկ ունիմ օղերով,
Հարս պիտ' անիմ քօղերով .
Կանաչ Փարախ 1) մոմերով,
Եալտուր եուլտուր խօլերով 2) .
Յալըն 3) կանէ աղջիկըս,
Ա էր վեր կըյնի աղջիկըս .
Որի՞ն տամ, որին չի տամ,
Տանիմ իշխանին որդուն տամ,
Տասն արապայ 4) ճէ՛հէզ 5) տամ,
Ըն չօգտէ նր' տահա տամ,
Այր գլխին՝ Փէս 6) տամ,
Արբմա 7) մաղին՝ սանտրր տամ .
Բարակ մէջքին՝ գօտի տամ,
Պըզտիկ օտքին՝ մաշիկ տամ,
Գուռն ու երգիկը վար տամ,
Տանիմ իշխանին որդուն տամ .
Հաբուտայ, հաբուտայ, [Թ ող երթայ:

Մինչև հօրսակ քուն եզար,
Վունէզ ելար հաց կերար,

1) Թիթեղն. 2) Ժապուէն. 3) Չեռաց շարժողութիւն. 4) Սոյլ. 5) Օսիւ .

6) Գտակ. 7) Ոսկեթեւ .

Հաց կերար ու պառկեցար,
Ըսպէս տարիներ կեցար.
Ետքէն ինչո՞ւ զանգատ կանխս,
Որ ապրուստի ճար չունիս:

ԵՐԲ ԿՈՐՈՒՍԵԱՂ ԲԱՆ ԿԸ ՓՆՏՈՒՆ՝ ԱՅՍ ԿԱՍԵՆ.

Սատանայ, սատանայ,
Մէկ աման մը փախլաւայ 1):
Շատը քեզի,
Քիչն ինձի:

ԳԱՅԼ ԿԱՊԵԼՈՒ ԱԳՕԹՔ.

Ըստուած ամար, արա՛,
Լուզուն, բերանը բռնի՞ արա՛,
Չեւքը, ոտքը գուլ արա՛,
Թաթը էտեր, կրունկն առջեր:

Վ Ա Խ Ի Ա Ղ Օ Թ Ք.

Քրիստոս մեր տունն է,
Ըթոռն Սողոմոնի է.
Պօղոս, Պետրոս, դուռս է,
Սահակ, Յակոբ երզիբս է.

1) Փոխաբեր կը նշանակէ ծաղիք.

Փիլոնը երգիքիս ծածուկ է,
Խաչը, գաւազանը դուռիս գոցն է.
Դուռս եկողը քար կըտրի,
Երգիքս եկողը ետ գառնայ:

Ե Ր Գ Ք.

I.

Երեք օրվան լուսնի նրման ունքերըդ,
Խեղքըս առաւ սիահ կանթեղ աչքերըդ.
Վարդ բացուիլ է կարմիր ճերմակ թուշերըդ,
Փընտրուելով չըգտայ ես քու ընկերըդ:

Կամար ունքըդ կանթեղ աչքիդ շախ 1) կուտայ,
Նազ արածըդ քաղցրը սրտիս ցաւ կուտայ.
Օով ծով աչքիդ քիփրիկները 2) օխի 3) պէս,
Օակեց սիրտըս չեմ դիմանալ, արի՛ տես:

Ս'այիլ 4) էղայ ծոցիդ ճիվթէ 5) նառերուն,
Կրրակ լըցիր ճահիլ 6) սրտիս եղերուն.
Նրմանեցայ ես քու սիրոյդ խեերուն,
Չըգար ինձի ի մէջ մեծ մեծ սարերուն:

Իմ սիրելի, իմ սիրական սրբմայ 7) մազ,
Ըսիմ տէրտըս 8) աս սահաթին 9) իմանաս.
Սախըն 10 չըլայ ասած խօսքիս անիս նազ,
Ընկլիցքայ քառէթ 11 նրտիս ինձի գաս:

1) Յոլք. 2) Երտեանունը, Թարթիչ, 3) Նեո, 4) Չմայլիմ, 5) Մի շոյգ.
6) Մատաշ, 7) Սակեթեչ, 8) Յաւ, 9) Ժամ, 10) Մի գուցե, 11) Ընդլիական կառք.

II.

Այսօր ես կերթամ տեսնելու
իմ սիրականիս,

Միրականս դու համբերիս
մինչև իմ գալուս,

Թըրչուն ձագերուն հարցանեմ
իմ նախուն եարիս ¹⁾:

Միտքըդ է՝ քեզ հետ մէկտեղ
պահան ²⁾ դնացինք,

Սերկէւիլին ծառին տակը
նրստանք ու լացինք.

Թըրչուն ձագերուն հարցանեմ
իմ նախուն եարիս:

Ինձմէն ձեզ իրրատ թող ըլայ,
սիրելի եղբայրք,

Չիլայ որ տեկմէ ³⁾ ճիւղանի ⁴⁾
այսպէս սևտա ⁵⁾ տար.

Թըրչուն ձագերուն հարցանեմ
իմ նախուն եարիս:

Պօղոս — զատէ տէֆթէր ⁶⁾ զըրից
չի տեսնուած փորձանք,

Թըրուցին տեսօքրս ձեռքէս,
կրփնտրուիմ ես քեզ.

Թըրչուն ձագերու հարցանեմ
իմ նախուն եարիս:

1) Սիրական 2) Քարտան, պարտեղ. 3) Սր և իցէ. 4) Կարճ. 5) Սիրոյ
կարտրեակ. 6) Տարակ.

Փիլոնը երդիքիս ծածուկ է,
Խաչը, գաւազանը դուռիս գոցն է.
Դուռս եկողը քար կրտորի,
Երդիքս եկողը ետ դառնայ:

Ե Ր Գ Ք.

I.

Երեք օրվան լուսնի նրման ունքերըդ,
Խեղքըս առաւ սիահ կանթեղ աչքերըդ.
Վարդ բացուիլ է կարմիր ճերմակ թուշերըդ,
Փրնտըռելով չըգտայ ես քու ընկերըդ:

Կամար ունքըդ կանթեղ աչքիդ շաւի 1) կուտայ,
Նազ արածըդ քաղցրը սրբտիս ցաւ կուտայ.
Օով ծով աչքիդ քիփրիկները 2) օխի 3) պէս,
Օակեց սիրտըս չեմ դիմանալ, արի տես:

Սայիլ 1) էզայ ծոցիդ ճիվթէ 5) նառերուն,
Կրրակ լըցիր ճահիլ 6) սրբտիս եղերուն.
Նրմանեցայ ես քու սիրոյդ խներուն,
Չըգար ինձի ի մէջ մեծ մեծ սարերուն:

Իմ սիրելի, իմ սիրական սրբմայ 7) մազ,
Ըսիմ տէրտըս 8) աս սահաթին 9) իմանաս.
Սախըն 10 չըլայ ասած խօսքիս անիս նազ,
Ընկիցքայ քառէթ 11 նրտտիս ինձի գաս:

1) Յուլ. 2) Արտեանունք, Թարթիչ. 3) Նետ. 4) Չմայլիւ. 5) Մէ զւյգ.
6) Մատաշ. 7) Սեկեթեւ. 8) Յաւ. 9) Ժամ. 10) Մէ գուցէ. 11) Ընդլիական կառք.

Քանժօռքան է վերան ույղուն ¹⁾,

Մէջի կրակը խիստ վառվեռուն.

Չայնիքը ²⁾ վրան կուտայ խիստ գուն:

Սամաւարը գովական է,

Մէջի ջուրը բաւական է:

Կամաց կուգայ, նազով կուգայ,

Փատնոցն ³⁾ իլինք մեզի կուգայ *):

Սամաւարը գովական է,

Մէջի ջուրը բաւական է:

Ըրծրթէ փատնոց ³⁾ փառփոռ գաւաթ,

Ռօմի շիշան ⁴⁾ օրթան դրրած.

Չանինք շատ խօսք, խըմինք տաք տաք:

Սամաւարը գովական է,

Մէջի ջուրը բաւական է:

Ըղապալին խըփրճ խըփրճ,

Չեռքը ոտքը թըփրճ թըփրճ,

Չայ կը խըմէ շափճու շուփճու:

Սամաւարը գովական է,

Մէջի ջուրը բաւական է:

Ըղապալին այտպէս մարդ է,

Փունճ ⁵⁾ խօրթողը կարմիր վարդ է.

Ռոմով փունճը պէթէր ⁶⁾ սէրթ ⁷⁾ է:

Սամաւարը գովական է,

Մէջի ջուրը բաւական է:

*) Պակասի մի սուշ, զոր ոչ գտի:

1) Եւրմար. 2) իւլիսոց. 3) Սկուտշ. 4) Սրուակ. 5) Շարքարօղի. 6) Կարտի. 7) Կարուկ.

ԲԱՌՔ ՀԱՅԵՑԻՔ ԳՈՐԾԱՆԱԿԱՆՔ Ի ԲԱՌԲԱՌ ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱԼ-
ՆԵՑԻՈՑ ԵՒ ՈՉ Ի ԼՈՅՍ ԱՆԵԱԼՔ

- Ախացք—աղ ու հաց, մեծ պահք:
Աժաման—աման՝ յորում հաւք ածեն զձու:
Ակլէզ պկլէզ—այր կամ կին բեկ-բեկ, ծկլայ:
Ահռել—երկնչիլ, ամաչել:
Աղտկորուստ—այնպիսի ինչ, յորոյ վերայ աղան
նշմարեալ ոչ լինի:
Ամանլուայ—խորձունձ, աղտոտ լաթ, որով
լուանան զանօթս աղտեղիս:
Անեկ—չեկած խմոր:
Անէժքբերան—որ անիծանէ յաճախ:
Անցուտք—վիժանք, ջրին վերէն վար վազելը:
Ապուլ տալ—թոյլ տալ, ազատել, արձակել:
Ապրիմ՝ չապրիմ—երիցուկ վայրի (ծաղիկ):
Առ կամ առ ու բանալ—յերկուս բաժանել
զհերս զխոյ սանտերբ:
Առնաք—ազգականք առն:
Անկալ—անդամալոյծ:
Առօք փառօք—մեծաւ շքով:
Առէք—այր մանրավաճառ, որ շրջեալ ընդ փո-
ղոցս և ընդ զիւզս վաճառէ զապրանս գո-
չելով՝ առէք, առէք:
Առէքութիւն—մանրավաճառութիւն:
Արեգօլ—գաղջ, եղկ:
Արիւն մտնել—սպանանել:

Արինջարդ - կապուտակեալ մասն մարմնոյ ի սաստիկ հարուածոյ:

Աւուրական—առօրեայ:

Ափիկ խուփիկ—յանկարծ, յեղակարծ:

Ափիկ խուփիկ ըլալ—յանկարծամահ լինիլ:

Բանեւ—աշխատել, գործել:

Բանեցնել—աշխատեցուցանել:

Բզղէտուիւ—քակիւ անկուածոյ հանդերձից՝ յեղերաց սկսեալ:

Բռնկել, բռնկցընել—հուր արկանել, հրդեհել, վառել:

Գէշուկ—սակաւ ինչ վատթար:

Գտնուէլէք—հանելուկ:

Ետքինեկ—վերջին զաւակ:

Ետեառանց—յետս յետս:

Ետին ցաւ—ցաւ արդանդի՛ յետ ծննդեան մանկան:

Ջանկախ—գործարան շնչառութեան ձկանց:

Ջրչել—տապալել, աւերել:

Ջրչուիւ—ի վայր անկանիւ, աւերիւ:

Ջղալիւ—արբենալ, սխալակիլ:

Ընտրվանի—ընտիր, ընտրեալ:

Ըղղըվան—եղրեանի, յասմիկ:

Թանսպաս—թանապուր:

Թեւեւաց—խմոր բարակ բացեալ զուղանաւ և
իւղեալ:

Թեւեւաշ — 1) տարածեալ բացեալ հայտ, 2) կոր-
զան, 3) դատարկ տեղի՝ մնացեալ յեղերս
կարուց՝ յետ ի բաց հանելոյ զասղանի ի լո-
ւոմոյ, առ ի ոսկեթել ասեղնագործել:

Թեւեւմաշ—թերի մաշեալ, անտէր մնացած ինչ:

Թւլչէլ — թալանալ, թուլնալ:

Թոպան — յարդ, ի բառէս թոպել:

Թոթրկէլ — 1) կողոպտել զոք ի խաղու, 2)
թառամիլ:

Թրատել — աշխատել յարդիւնս ածել ինչ:

Թոթրու — վիշապակ, խաղալիք:

Ժամագատարագ անել — հոգւոյ հաց, մատաղ, կե-
րակուր տալ աղքատաց:

Ժաշկ ելլել, ժաշկըթել — շարժիլ:

Լաւակ — լաւական, որ բնաւորեալ է ի լալ:

Լացկոռուն — կական:

Լացկոտ — պատրաստ ի լալ:

Լհորիլ, լոհրիլ — մաշիլ, հնանալ:

Լղպոր — պարարտ, զէր:

Լողել — ոլորել զհայտ ի ձև զլանի:

Լոլամ, լոլմել — դարձուցանել, ոլորել զերեսս
կտաւոյ և կարել:

Լոյսբարև — բարի լոյս առաւօտեան:

Լուսուժութիւն — վաղ քաշ ընդ առաւօտն, չև
լուսացեալ:

Խիմիկ — խպիպ, կզակին վարը կախուած միս :

Խմորոց — մակարդ խմորոյ :

Խնդամարիկ — մայր յարազուարթ :

Խրլխուլուկ — պակասամիտ, երբեմն մուկ :

Խուճուռ — օտարօտի, անսովոր :

Խունդ — հաստատուն, ամուր :

Խուրճին — պարկ, պայուսակ :

Խտանոց — պահարան, տեղի խոտոյ :

Խողել — կերկերիլ, կոկորդը չորնալ՝ գոցուիլ :

Խողած, խրղխրղ — կերկերեալ ձայն :

Խտիկ — խողտանք :

Խածակոտ — ճպուռտ ակն, ճայրտ :

Նառկոտրունք, ծռկոտրոնք — ծաղկազարդ :

Նանծուպուտ, ծան ծպտուն չհանել — լռիկ մընջիկ մնալ :

Նըմճըմ — դանդաղ, ծանրալեզու :

Նկլայ — բեկբեկ ոք :

Նկակ տալ — յոյժ ցանկալ :

Նծուկ — ծծելի ինչ :

Նփմածուփ — լիուլի, թաթաղուն :

Կաթնապուր — թան, ապուր եփեալ կաթամբ, որզով կամ այլ ինչ հատով :

Կածուկրակ — ժիր, կայտառ, արագ :

Կառկապ անել — կաշկանդել :

Կաս-կապուտ — յոյժ կապոյտ :

Կաս-կարմիր — յոյժ կարմիր, բոսորագոյն :

կատարք — կատար հատու:

կարաղի — գլխասիրտ:

կարամուտ — մխիթարութիւն սգաւորաց:

կթուն կով — կաթնատու կով:

կլորակ — 1) բոլոր, բոլորակ, գնտաձև, գնտա-
կաձև. 2) կերակուր ինչ ի յօշեալ և ապա
բոլորեալ մնոյ, խառն ընդ ձու, ընդ ալիւր
և ընդ սոխ:

կնիմարդ — կին:

կնտած — գոռոզ:

կոմնճ — իւղաթուրմ հաց, բաղարջ:

կուել — հնդկահաւ. ի բառէս գոռալ:

կունոց — գերեզմանատուն անհաւատից:

կուովով թքնել — շատ քանակութեամբ թքնել:

կուտոշ — եղջիւր:

կործկալ — ործալ:

կումարած — վհատ, յուսահատ:

կունդապուր — ապուր ի խմորոյ մանր մանր
հատեալ:

կունդասեղ, կնդասեղ — ազգ ինչ ասղան, որոյ
մի ծայրն կնդացեալ է առանց ծակ ունելոյ:

կուտուծ — ակնահաճոյ գէմք, տեսիլ:

կութել — կակղանալ, կատարեալ չեփելն կե-
րակրոյ:

կոճճնք — մեծագոյն մասն իրիք յայլ մանր մա-
սունս նորին:

կտել — մոել:

Համբիւր հազար — անթիւ՝ անհամար .

Հանդէսք — հիւանդութիւն՝ պատճառեալ յերկիւղէ:

Հնհնունք սրտիս մէջը ձգից — երկբայութիւն, տարակուսանս, կասկած արկանել ի սիրտ:

Հարէպ — եղջիւր, պտուղ եղջերենոյ:

Հարհրել — բորբոքել, արծարծել:

Հատուիճ հատուիճ — յստակ արտաբերութիւն:

Հացթաթախ — հաց թաթախեալ յարգանակ մտոյ:

Հացտապակ — հաց թաթախեալ ի զանգուած ձուոյ և տապակեալ յիւղ:

Հողբաժին — նուէր տուեալ ի բաժին աղքատաց, եկեղեցեաց ի յիշատակ:

Չեունք, ձեւօնք — ձևելն զհանդերձ:

Չլտորիլ, ճլտորիլ — կազդուրիլ զկնի հիւանդութեան:

Չղլտել — կոտորել, շերտ շերտ պատառել զփայտ:

Չճողրկել — սեղմել, արորել:

Չնալ — մեղմածայն լալ:

Չպլղկել — բեկբեկել, կայթել:

Մազկուլ — ուռոյցք ստեան կանանց և խոց զպտղով:

Մազիկ մազիկ լալ — կողկողիլ:

Մամշել — խօսել, այլ ոչ հասկացուցանել այլոց զմիտս բանին:

Մամի — 1) մայր հանուոյ, 2) ժօնատ:

Սպըմէն աղէկներ—դեւք:

Սանծաւել — ապուշ:

Սեղքնալ—ցաւիլ, խնայել, ողորմիլ:

Սէմը—միանգամ, գամ մի:

Սեծ պապայ—հօր և մօր հայր:

Սեծ մամայ—մօր և հօր մայր:

Սժուժ — քնէած:

Սոհրուիլ — պապանձիլ:

Սոլ — տօթ, ջերմութիւն օդոյ յառաջ կամ
յետ իջանելոյ անձրևի:

Սոսօն — կապուտակ, սաստիկ կապոյտ:

Սսահալ լինիլ — ծիրիլ, խորասուզիլ ի միտս:

Սսամոլ — աւելորդ, անպիտան միտ ի վերայ
խոցի առանց մօրթոյ ի հիւանդութենէ
պատճառեալ:

Սիժալ — մեղմ իջանել անձրևոյ:

Շղեր — շողփաղփ:

Շղպոր — գեղատեսիլ, գեղեցիկ տեսլեամբ:

Շմարբ — ակնարկելն, նշմարեցուցանել:

Շկլուիլ — շփոթիլ, շուարիլ:

Շփութի — ծեծ, գան:

Սուքաշ — ընդ քաշ երթալ:

Սուզանբերան — ստէպ ստէպ խնդրող:

Սւլել — ընուլ:

Սուել — ոլոռն:

Չաթփութ — եգիպտացորեն աղանձեալ ի գա-
զաղ և պայթուցեալ:

Չարխատայ — չար տղայ:

Չուլէլէն խաղալ — առանց պայմանի խաղալ:

Պահուկ — պահող, ինայող:

Պաշարուկ — հնարագէտ, աջողաձեռն:

Պապի — հաւ, հօրը կամ մօրը հայր:

Պառկամաշ — հիւժեալ առ յաճախն: պառակելոյ.
իբ փտեալ առ երկար մնալոյն ի մի և նոյն
տեղուջ:

Պինդապուր — ապուր թանձր:

Պխթի — մածեալ, թանձրացեալ արգանակ:

Պուլիծ — աղգ ինչ հացի իւղով զանդեալ և
եփեալ ի փռան:

Պուլիկ մատ — ճկոյթ:

Պուպուզիկ — հեր կանանց հիւսեալ և զտպեալ
ի վերայ գլխոյ:

Պուպալ — քրթ մնջել:

Պուօշ — լայն շրթունք:

Պսաղիր — հաստեայք իւրով և ձուով զանգեալ
ի ձև փուշ պսակին Վրիստոսի, զոր եփեն
յաւուր չարչարանաց Տեառն վասն Չատկին:

Պտկուայ, պուտուկուայ — տես ամանկուայ:

Պտղուց — առնուլն ինչ ծայրիւ բոյթ և ցուցա-
մատն մատանց:

Ջուրխուժ — փոքրագոյն մասն ժամանակի, որ
պիտոյ է ըմպել զումպ մի ջուր:

Սևուլիկ—[Թխագոյն, սևագոյն]:

Սիմակ—փայտեայ խողովակ ընդ որ միզէն մանկունք յօրօրոցի:

Սիփսև—բոլորովին սև:

Սոխուած—սոխ մանրեալ և տապակեալ յիւզ:

Սուտմեռուկ—կեղծող զմահ:

Սրտային—բարկասիրտ:

Սրտաւերբ—խառնուրդ սրտի առաւել յղիկանանց:

Սոսուն—սիրուն, վայելուչ, մաքուր:

Սչայլահաջութիւն, վայլահաջ—բանբասանք:

Սքշ, վքշ—վահ, վահ:

Սքազլուխ—յանկարծ, իսկոյն:

Սքայնոց—վերնազգեստ կանանց, առաւել արտաքին:

Սքայ տալ—յորգորել:

Տակուցք—մնացորդ իրիք:

Տանտիկնամիս—պարարտանալ ոմանց ի կանանց ի տանտիկնութեան:

Տինկող—գոռող, հպարտ:

Տիպղեղին—բոլորովին դեղին:

Տղոցկան—կին այն ինչ ծնեալ զմանուկ:

Տնպլիկ—գունդ և գլոր:

Տոտովել—մեղադիր լինել:

Տպրղ—ճաղատ:

Տռլանկ—անհող:

Տռտիկ տայ — ոստոստելով վազել:

Տմով — հարբուխ:

Յատքըտել — ոստոստել:

Յրքըտել — ցայտել:

Փաթթուայ — կտաւ կամ այլ ինչ, որով պատատեն զոտս ի կօշիկս:

Փիւֆ — զզուելի, զարշէլի հոտ կամ այնպիսի հոտն իմանալոյ միջարկութիւն:

Փշուկ — խմոր փշրեալ:

Փշուկ ապուր — ապուր ի փշրեալ խմորոյ և համեմեալ քացախով:

Փորլից — գառն կամ այլ կենդանի, որոյ փորն լցեալ է որզով, սամթով, կոտորեալ լերդիւ և ապա խորովեալ:

Փռնաւել — փռան աւել:

Քարուածք — սալայատակ, քարայատակ:

Քարուածք անել — սալարկել:

Քունխրթուկ — քնահատ, քնատ:

Քքուիլ — 1) կակղանալ, կարկամիլ մորթոյ.
2) զառամիլ:

()իլով — զուզան, գլան.

()րպակաս — վաղաժամ ծնունդ. կանխել ծննդեան:

Յաւարտ բանիս և զայս յայտնեմ, զի ոչ ամենայն առածք և զրոյցք ի գործ ածին որպէս ժողովեալս եմ, այլ անցեալ շրթանց ի շրթունս առեալ են ի բառս կամ ի դարձուածս բանից փոփոխութիւնս. սոյնպէս զբացատրութեանց ոմանց հարկ է գիտել, զի երբեմն այլազգ իմանան զայնոսիկ՝ քան զոր եղեալս եմ, գ.

ՅԱՆԿ ԳԼԽՈՑ

Եռածք, ասացուածք, զրոյցք	5
Եռածք զանազան քաղաքացւոց	85
Հանելուկք	88
Վիճակք	94
Տղայոց խաղեր	99
Տղայոց տանտան	102
Եղջկան տանտան	103
Գայլ կապելու և վախի աղօթք	104
Երգք	105
Սամաւարի երգ	107
Իսաք հայեցիք, գործածականք ի բարբառ 'Նոր-Նա- խիջևանցւոց և ոչ ի լոյս ածեալք	109

